Postimees

Toimetus ja talitus: Tartu, Ülikooli 21/23 postkast 32. Telefonid: kodukeskjaam 40-80 toimetuse kaugekõned 38-41 ja 37-60. Ühetusosakonnal 37-62. Telefonid pärast kella 16.00: toimetusel 40-81, talitusel 40-83. Tööajad: toimetusel ja talitusel 7—16. Peatoimetaja kõnetunnid kella 11—12.

Tallinna esindus: Vene 1, telefon 615-20. Ajaleht ilmub 6 korda nädalas. Üksiknumbri hind 10 p. Tellimishind: Ida-alale Rmk. 2.50, välismaale Rmk. 3.40. Aadressimuutmine 20 p.

Nr. 132 | Neljapäeval, 10 juunil 1943 | 87. aastakäik

Totaalne sõda nõuab riikidelt ja rahvastelt kõikide jõudude ratsionaalset ja maksimaalset panustamist rindel ja tagalas

KUBANIL HÄVITATUD 100 TANKI JA 350 LENNUKIT

Vaenlane kaotas teisipäeval idarindel 141 lennukit. Aasovi mere idarannikul uputati 47 vaenlase maabumispaati

Juhi Peakorterist, 9. 6.

Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:

Idarindel ei toimunud eile tähtsaid võitlusi. Võitlustes Kubani sillapea juures viimase 14 päeva kestel, kus Nõukogud rakendasid 13 kütidiviisi, 3 kütibrigaadi, 6 soomusüksust ja tugevaid õhujõude, oli vaenlasel väga raskeid inim- ja materjalikaotusi. Hävitati 100 tanki ja 350 lennukit.

Lähivõitluslendurite üksused uputasid eile Aasovi mere idarannikul 47 vaenlase maabumispaati.

Idarinde keskl6igus tulistati Nõukogude katse puhul pommitada meie lennuvälju ja varustustugipunkte alla 75 Nõukogude lennukit, neist üksnes 11 hispaania jahilendurite poolt. Kokku kaotas vaenlane idas eile 141 lennukit, 3 oma lennukit ei pöördunud tagasi.

Rasked saksa võitluslennukid pomm asid õõl vastu 9. juunit sadamaseadmeid Alzheeria rannikul.

Berliinist, 9. 6. Idarindel oli esmaspäeval ainult kohalikke võitlusi. Kubani sillapea idalõigus oli viimasel päeval ainult kahurituld ja üksikuid õhuvõitlusi, milles tulistati alla 4 Nõukogude lennukit. Nõrgemad vaenlase rünnakud sillapea põhjalõigus jäid tagajärjetuks.

Kiired pommilennukid jälgisid vaenlase vägede liikumisi, rünnates järeleveekolonne Musta mere rannikuteel.

Seejuures purustati pommidest ja pardarelvade tulega hulk veoautosid.

Miusi rindel Voroshilovgradist edela pool lõi ühest ülemveitveeblist ja 64 sõdurist koosnev meeskond tagasi vaenlase pataljoni seitse ükstseisele järgnevat rünnakut, mis olid suunatud meie ettenihutatud kõrgendikupositsioonile, võttes seejuures 35 vangi. Vaenlase kaotused surnute ja haavatute näol olid suured. Vaenlase rünnakuvalmis üksused aeti suurtükituleg laiali.

Saksa sõõst- ja ungari pommilennukid ründasid Luganskaja—Starobelski ja Kupjansk—Voltshanski raudteid, peale selle vägedekolonne Lissitshanskist põhja pool ja patareipositsioone Donetsi rindel. Pommidega hävitati või vigastati 2 transportrongi ja 4 vedurit, samuti hulka veoautosid ja kahureid. Tulemusrikkad olid ka kohalikud võitlused Orelj ruumis.

Üks pioneeridega tugevdatud grenaderide kompanii tungis vaenlase positsioonidesse, lastes õhku 18 punkrit ja võitluspesa.

Vaenlase kaeviku meeskond tapeti või võeti vangi viimse meheni.

Keskrinde teistes lõikudes jäi rahulikuks, välja arvatud suurtükituli ja väiksemad lõõgirühmade võitlused. Velishi juures pidi vaenlane oma raskete kaotuste tõttu leppima meie rinde ettenihutamisega mõõdunud nädalal ja loobus edaspidiseist pealetungidest. Ka õhutegevus oli kogu päeva vähene. Meie hävitajad kohtasid ainult juhuslikke vaenlase lennukeid, tulistades neist alla 4.

Üleval põhjas pommitasid sõõstlennukid Nõukogude vägedekoondisi Muurmani piirkonnas ja patareipositsioone Kalastaja poolsaarel. Muurmani raudteel jooksis üks rong pommitabamuse tagajärjel rõõpmeist välja.

Õõl vastu teisipäeva pommitati Prohhorovka, Starioskoli ja Lihha- ja raudteeseadmeid. Raskeim rünnak tehti ühele suurele tehasele.

Hästisihitud pommidest tekkis tulikahjusid ja purustati hulk tõõkodasid ning montaazhihalle.

Ilmjärvest lõuna pool püüdsid bolshevikud pühapäeval vallutada üht nõrgalt kaitstud paikkonda rünnakutega lõunast ja idast. Lõunast ründas 200-meheline karistüskompanii, idast üks lahingu- ja automaatpüstolitega varustatud kompanii. Mõlemaid kompaniisid toetasid tankid.

Võitluste kestel paiskas vaenlane veel 3 laskurikompaniid lahingusse, kuid need sattusid meie tõkketulle ja hävitati peaaegu täielikult. Bolshevike riismed tõmbusid koos lüüasaanud lõõgirühmadega tagasi.

Tõrjevõitluses tehti võitlusvõimetuks 5 Nõukogude tanki. Kuues tank muutus liikumisvõimetuks just meie peavõitlusliini ees. Seda püüdsid bolshevikud pühapäeva hommikul tagasi toimetada, kuid meie positsioonidel märgati õigeaegselt kaht appirutanud tanki ja võeti tule alla. Liikumisvõimetu ja üks appirutanud tank hävitati, kuna viimane tank kiiresti põgenes.

Lahinguvälja puhastamisel selgus, et vaenlase kaotused olid 7 tanki, ligemale 400 surnut ja 47 vangi.

ITAALIA SÕJATEADE

Roomast, 9. 6. Itaalia sõjajõudude peakorter teatab:

Pantelleria garnison, kes kogu eilse päeva kestel oli lakkamatute pommirünnakute eesmärgiks, vastas eitavalt vaenlase alistumisettepanekule. Saart pommitasid samuti ägedalt tugevad mereväeüksused. Õhurünnakute kestel tulistasid õhutõrjepatareid alla 5 vaenlase lennukit. Samal ajal tulistasid 53. õhueskadrilli võitluslennukid alla 10 vaenlase lennukit.

Sitsiilia lõunarannikul tulistasid saksa võitluslennukid alla 2 „Spitfire'i". Vaenlase õhurünnakud Carboniale ja selle ümbrusele Sardiinias põhjustasid mõningate ehitiste kokkuvarisemist ja tekitasid tulikahjusid. Ainult mõned isikud said vigastada. Õhutõrje suurtükivägi tabas 2 vaenlase lennukit, üks neist langes alla Calaselta lähedu ses, teine San Antioco juures Cagliari provintsis.

Ebaõnnestunud maabumiskatse Lampedusal

Roomast, 10. 6. Inglased saatsid väikesele itaalia garnisonile Lampedusa saarel vastu tugevaid jõudusid, kirjutab Stefani diplomaatiline kirjasaatja Lampedusa on rohkem kaljurahn kui saar. Hoolimata õllatusmomendist ja vaenlase võitlusvahendite arvust hävitasid itaalia üksused saarel maabunud inglise väeosad.

Maabumiskatse Lampedusal tõendab, et itaalia sõdurid on isegi nii dramaatilises olukorras hingestatud kindlast vastupanutahtest. See episood näitab jällegi, et kõikjal, isegi väikseimas punktis Itaalia territooriumil hakkab keitse tegutsema automaatselt, rippumatult üldisest kesksest kaitseorganisatsioonist, mis astub tegevusse sobival hetkel.

Tarviduse korral tõugatakse kahurit meeste jõul edasi

Argentiinas uus valitsus

Otsustatakse jätkata erapooletuspoliitikat. Rahaminister on ainuke tsiviilisik valitsuses

Buenos Airesest, 8. 6. Argentiina uue ajutise valitsuse kujundas kindral Ramirez. Uue valitsuse koosseis on järgmine:

Abipresident viitseadmiral Saba Sueyro, välisminister viitseadmiral Segundo Stordi, siseminister kolonel Af. redo Gilbert, rahaminister Jorge Santamarina, endine Argentiina riigipanga president, sõjaminister kindral El. elmiro Farrell, mereminister kontradmiral Benito Sueyro, kohtu- ja haridusminister kolonel Elbio Anay, põllutööminister kindral Mason, esindusminister viitseadmiral Galindez.

Seega on rahaminister ainuke tsiviilisik.

Ajutise valitsuse moodustamise puhul avaldas kindral Ramirez põhimõtelise seletuse, milles ta ütleb, et Argentiina vabariik kinnitab uuesti oma traditsioonilist sõpruse- ja koostöö poliitikat teiste ameerika rahvastega vastavalt sõlmitud lepingutele. Kõigi teiste maade suhtes jätkab ta praegu erapooletuspoliitikat. Peale selle peab ajutine valitsus vajalikuks *osutada* sellele, et kaitseb riikidé absoluutse autonoomia põhimõtet nende valitsusnormide suhtes. Seepärast ei salli ta mingisugust vahelesegamist väljast. poolt.

Õnnestunud rünnak Bone'i lennuväljale

Berliinist, 8. 6. 7. juuni varahommikul ründasid saksa kiired pommilennukid üht lennuvälja Bone'i pool. saarel. Pommid langesid angaaridesse, kus tekkis plahvatusi. Rida pomme tabas starditeed, purustades seda paljudest kohtadest. Kõik meie lennukid pöördusid tagasi oma baasi.

Itaalia kolm aastat sõjas

Sõja aastapäeval võivad itaalia sõdurid uhkusega tagasi vaadata oma saavutustele ja sangarlikele ohvritele

Berliinist, 10. 6. „Itaalia sõdur võib täna, 3 a. võitluste edu ja kangelaslike ohvrite järel, õigustatud uhkusega oma Rooma esivanemate ette astuda. Ta on vapper ja truu, riiitelik ja kamraadlik, ja tunneb selle sõja mõtet." Nende sõnadega meenutab „Völkischer Beobachter" Itaalia sõttatastumise 3. aastapäeva 10. juunil. Seejärel kirjeldab leht üksikasjaliselt Itaalia võitluste saavutusi ja tõstab eriti esile neid suuri sõjaväelisi ülesandeid, mida ta on seni pidanud lahendama.

Kuna Itaalia sõjakäigud Prantsusmaa vastu ja Balkanil teostati oluliselt maavägede üksustega, siis nõudis kaitsevõitlus Liibüas ja Abessiinias õhujõudude ja sõjalaevastiku tugevat kaasalöömist. Ii ella jalaväelane ületas Prantsuse Alpides ja Kreeta mägimaastikul oma visadusega hulga raskusi, ja tema erilist visadust näitasid just emamaast täielikult äralõigatud itaalia Ida-Aafrika üksused võitluses mitmekordselt ülekaaluka vaenlase vastu. Tuneesia kangelasvõitlus oli uueks tõenduseks itaalia sõduri ja tema sõsklasest lidlase vaprale kamraadlikkusele.

Ka itaalia sõjalaevastik täitis oma esimesest tegevusseastumise päevast alates oma tungivama ülesande: sidus vaenlase mere- ja õhujõudusid ja kaitses oma transportide liikumist. Samuti on itaalia õhujõud märkimisväärse eduga silma paistnud, muu hulgas oma pikamaalendudega Süüriasse, Gibraltari ja Sudaani. Selle kõrval on torpeedolennukid saavutanud häid tulemusi.

Itaalia relva võimsus, lõpetab „Völkischer Beobachter", on kolme möödunud aasta kestel lahendanud kõik juhtkonna poolt antud ülesanded ja sellega kogunud mitte ainult au ja kuulsust oma lippudele, vaid andnud ka väärtusliku osa uuele Euroopale. Itaalia astub neljandasse sõja-aastasse täidetuna fanaatilisest veendumusest oma asja õigusesse.

Tshungkingi raske olukord

Tokiost, 10. 6. Jaapani ringhääling avaldas teisipäeva õhtul ülevaate ulatusikest puhastusaktsioonidest Kesk-Hiinas, mida ta tähistab otsustava lõõgina Tshungkingile.

Lähtudes keiserliku peakorteri teatest 2. juuni operatsioonide lõppemise kohta Itshangi juures Tungtingi järve ääres, tõstetakse esile, et tähtsamaks tulemuseks on nn. Itshingi kuristiku vallutamine Jangtse jõel, mille kohta vaenlane väitis, et jaapanlased ei suutvat seda oma ülekaalust hoolimata vallutada. Tegelikult aga tungisid jaapanlased 300 km laiusel rindel 4 nädala jooksul 100 km edasi ja vallutasid kuulsad kuristikud ühe hoobiga.

Sellest nähtub, et Tshungkingi vastupanu on tunduvalt nõrgenenud, kuna vaenlase puudulik varustus ennab end igal pool tunda. Burma tee kaotamine avaldab üha tugevamat mõju. Teiselt poolt tuleb eriti rõhutada tihedat koostööd rahvusliku Hiina vägede ja jaapani üksuste vahel.

Asjaolu, et jaapani ja rahvusliku Hiina vägedel õnnestus läheneda Tshungkingi kaitseliinideni, avaldas vaenlasele äärmiselt tugevat survet. Poliitilisest seisukohast tuleb mainida, et uute vallutatud piirkondade elanikonnas paistab silma terav vastumeelsus Tshungkingi vastu, kuna sisetungijad jaapani väed võeti südamlikult vastu.

Indias tulevad tormised päevad

Stokholmist, 9. 6. Neis Inglismaa ringkondades, kus India olusid hästi tuntakse, tunnistatakse avalikult, et Indiat ootavad pärast sõda tormised päevad. Indias on sõja kestel ülesehitatud suur relvastustööstus, mis pärast sõda jääb täiesti tegevuseta. Olcks rumalus arvata, seletab „News Chronicle", et 10.000 india õppinud töölist pärast sõda oma vaeseisse küladesse tagasi pöörduks ja uuesti alustaks oma vana hõda ja viletsat elu. Nii on Inglismaale kasvamas hädaoht, mida veel ühelti poolt pole suudetud õieti hinnata.

Tshungkingi raske olukord

Tokiost, 10. 6. Jaapani ringhääling avaldas teisipäeva õhtul ülevaate ulatusikest puhastusaktsioonidest Kesk-Hiinas, mida ta tähistab otsustava lõõgina Tshungkingile.

Lähtudes keiserliku peakorteri teatest 2. juuni operatsioonide lõppemise kohta Itshangi juures Tungtingi järve ääres, tõstetakse esile, et tähtsamaks tulemuseks on nn. Itshingi kuristiku vallutamine Jangtse jõel, mille kohta vaenlane väitis, et jaapanlased ei suutvat seda oma ülekaalust hoolimata vallutada. Tegelikult aga tungisid jaapanlased 300 km laiusel rindel 4 nädala jooksul 100 km edasi ja vallutasid kuulsad kuristikud ühe hoobiga.

Sellest nähtub, et Tshungkingi vastupanu on tunduvalt nõrgenenud, kuna vaenlase puudulik varustus ennab end igal pool tunda. Burma tee kaotamine avaldab üha tugevamat mõju. Teiselt poolt tuleb eriti rõhutada tihedat koostööd rahvusliku Hiina vägede ja jaapani üksuste vahel.

Asjaolu, et jaapani ja rahvusliku Hiina vägedel õnnestus läheneda Tshungkingi kaitseliinideni, avaldas vaenlasele äärmiselt tugevat survet. Poliitilisest seisukohast tuleb mainida, et uute vallutatud piirkondade elanikonnas paistab silma terav vastumeelsus Tshungkingi vastu, kuna sisetungijad jaapani väed võeti südamlikult vastu.

Indias tulevad tormised päevad

Stokholmist, 9. 6. Neis Inglismaa ringkondades, kus India olusid hästi tuntakse, tunnistatakse avalikult, et Indiat ootavad pärast sõda tormised päevad. Indias on sõja kestel ülesehitatud suur relvastustöötsus, mis pärast sõda jääb täiesti tegevuseta. Olcks rumalus arvata, seletab „News Chronicle", et 10.000 india õppinud töölist pärast sõda oma vaeseisse küladesse tagasi pöörduks ja uuesti alustaks oma vana hõda ja viletsat elu. Nii on Inglismaale kasvamas hädaoht, mida veel ühelti poolt pole suudetud õieti hinnata.

TÜRGI JÄTKAB RAHUPOLIITIKAT

President Inönü kõne vabariikliku rahvapartei 6. kongressil

Ankarast, 10. 6. Teisipäeval kell 10 hommikul avas president Inönü Türgi vabariikliku rahvapartei 6. üleriikliku kongressi.

Oma avakõnes andis Inönü ülevaate partei tööst peale viimast Türgi kongressi 4 aasta eest ja suure rahvuskogu tegevusest samas ajavahemikus. On vaja säilitada Türgi juhtkonna autoriteet, sest et siis, nagu minevikuski, õnnestub säästa oma maad anarhiast, survevahendeist ja tsensuurist. Ainult tänu sellele autoriteedile on valitsus seesja väljaspool saanud teostada seda poliitikat ja kanda koormaid, mis talle aja ja olukorra tõttu langesid.

On tarvis, ütles Inönü, säilitada rahvusliku julgeoleku põhialuseid ja krediit, mida Türgi sel hädaohtlikul ajal omab. „Türgi valitsuse kõik pingutused ja kogu tähelepanu," ütles Inönü sõna-sõnalt, „on praegu suunatud välise julgeoleku sälitamiseks, *maa kaitsmiseks, toorainete toodangu arendamiseks* ja võitluseks majandus- ning haldusaladel, mille eesmärgiks on ületada seal esinevad raskused."

Türgi välispoliitikast ütles *Inönü* järgmist: „Maailmasõja praeguses faasis taotleme, nagu möödunud aastalgi, kindlasti rahu säilitamist maal. Oleme valmis oma julgeoleku kindlustamiseks ja oma kodumaa kaitsmiseks. Meie teame, et meie oma rahva elu kaitsmiseks peame rakendama kõik abinõud. Ainult rahvad, kes omavad head tahet ja tugevaid närve, võivad kindlustada endale koha alatiseks, ja meie oleme veendunud ,et Türgi kuulub nende rahvaste hulka."

Seejärel andis Inönü üksikasjalisi juhtnööre partei tööks, rahva aktiviseerimiseks, tema moraali kindlustamiseks, tema töö- ja ohvrivalmiduse säilitamiseks. Ta lõpetas kõne sõnadega, et rahva ja rahvuse teenimine on riigikodaniku ainsaks õigeks õnneks.

Saksa täpsuslaskurite edu üleval põhjas

Berliinist, 8. 6. Ülal põhjas, Lapi suurtes metsades ja soodes on meie grenaderid üksikvõitlustes saavutanud silmapaistvat edu. Kui vaenlane alustab mõnd luure- või löögi. rühmade üritust, jätkub enamjaolt juba meie täpsuskütitide tulest, et tekitada bolshevikele nii tunduvaid kaotusi, et neil kaob isu edaspidisteks pealetungideks. Oma võitluspesades kaljude ja soode vahel või hiigelpuude tihedais okstes oñ meie täpsulaskurid vaenlasele kardetavateks vastasteks.

Iraki viljasaak anglo-ameeriklastele

Roomast, 8. 6. Inglise ja ameerika okupatsioonivõimud Irakis on teinud korralduse, et kogu viljalõikuse peavad teostama sõjaväelased, teatab Stefani Ankarast. Selle korraldusega kuulub Iraki teravili sel aastal täieli. kult rekvireerimisele.

Inglise ja ameerika sissetungijate vajadused rahuldatakse kõigepealt ja oma maa elanikkond peab edasi nälgima. See oleks siis demokraatiate uus „hoolekandeviis" väikeste rahvaste eest.

Taudid briti vägedes

Briti India sõdurid palavikus ja malaarias. Uus-Guinea sõjavägedes valitseb terav varustusepuudus

Shonanist, 8. 6. India sõjavangid jutustavad, et Briti India vägedel peale veriste kaotuste võitlustes Burma piiril on suuri kaotusi ka palaviku ja malaaria tõttu. Tervishoidlikud olud on väga halvad. Enne kõike kannatavad aga india väeosad puuduliku toitlustamise all. Toidupuudus nõrgendab mitte ainult vägede võitlusjõudu, vaid suurendab ka malaariasse ja teistesse taudidesse haigestumist ning surmajuhtumite arvu. India rügemendid kannatavad enam taudide ja nälja tõttu kui briti väeosad, keda varustatakse paremini. Omeli aga lasub raskem koorem võitlustes jaapanlaste vastu just india väeosadel.

Nagu kõigil teistel sõjatannerdel, nii sälistavad inglased ka Burma piiril oma vägesid, *kuna aga hindudel*, uusmeremaalastel, kanadiastel, lõuna-ameeriklastel tuleb tuua suurimaid vereohvreid.

Stokholmist, 8. 6. Austraalia välisminister Evatt avaldas *United Pressi* teatel oma rahulolematust Austraalia liiga vähese mõju üle teljeriiki. de vaenlaste maailmastrateegiale. On „selge enesetapp" lubada jaapanlastele, et nad kõiki oma võite Valkse ookeani edelaosas saavad konsolideerida, ütles Evatt.

Austraalia kannab Jaapani surve suurimat koormat. Teljevastased riigid polnud suutelised saatma küllaldaselt varustust Valkse ookeanf edelaosssa. 80 prots. kõigist sõjavägedest Uus-Guineas koosnes austraallastest ja halgused sõdurite hulgas on nõud. nud viis korda nii palju ohvreid kui võitlustegevus ise.

Brasiilia tööliste kurnamine

Kummipuudus Ühendriikides sunnib brasiillasi panema elu kaalule Amazonase ürgmetsades

Genfist, 10. 6. Valkse ookeani lääneosa kautshukiproduktide kaotuse tagajärjel on ameeriklased sattunud raskesse kitsikusse, mis avaldub eriti teravalt Ühendriikides, kus jõuvankrite liiklus on äärmiselt elav. Nad katsuvad nüüd kõigi vahenditega kummiproduktsiooni Lõuna-Ameerika riikides tõsta, kasutades sealjuures kurnamismeetodeid, mis on üldiselt tuntud Brasiilia kautshukitootmise algaastaist.

Põhja-ameerika suurtööstarite teenistuses peavad ka praegu jälle brasiilia töölised panema oma elu ja tervist kaalule Amazonase malaariaohtlikes ürgmetsades — ainult seepärast, et mõned selle maa mõõduandvad poliitikud laskséd aitkäemaksuga Wall-Streeti *imperialismi* dollarite poolt end ära osta.

Kuidas brasiillasi praegu Washingtoni sõjaroimarite poolt ekspluateeritakse, seda näitab teade *„Philadelphian Inquierer'is"*, milleks on andmed saadud McClintocki seletustest, kes on Rockefelleri Ameerika-vahelise koos. töö-organisatsiooni direktor. McClintock pöördus hiljuti tagasi 5 nädalat kestnud reisilt läbi Amazonase piirkonna.

Olevat äärmiselt raske leida töölisi kummipuude lõikamiseks, kirjutab ta. Neid peab kohale tooma Brasiilia osariigist Coarast. Coaras on kauakestev põud viinud terved massid näljasurmale lähedale, ja kui nad saabuvad Amazonase suudmele, tuleb neid alles toita ja ravida, et nad oleksid küllalt tugevad alustama teekonda piki jõge kummidzhunglisse. Brasiilia magnaat de Barros on sõlminud valitsusega lepingu 50.000 töölise transportimiseks Telemisse hinnaga 100 dollarit iga töölise pealt, aga seda lepingut ei suutvat ta kunagi täita. Telemisse olevat saabunud ainult mõnisada meest.

Küsimuse peale Brasiilia kummiprojektide kohta seletas McClintock, et senised arvestused olevat liiga kõrged. *Kogu projekti tuleb vaadelda* ainult ajutise hädaabinõuna. Amazonase piirkond ei muutu kunagi küllaldaseks toorainete-allikaks, sest kogu maa-ala Nananose ja mere vahel on suur osa aastast üle ujutatud ja tagamaa on nii metsik, et brasiillased võivad ainult relvade kaitsel indiaanlaste vastu edasi tungida.

Saksa toitlusolukord kindlustatud

Riigiministrite kõnede vastukaja Inglismaal. Saksamaa olukord ei sarnane 1918. a. omaga

Stokholmist, 9. 6. Isegi Inglismaal pole riigiministrite dr. Goebbelsi ja Speeri kõned Berliini Sportpalees oma mõju avaldamata jätnud. Ka seal ei suudeta hoiduda nende kõnede arvustusloogikast. Nii seletas üks Londoni teadetebüroo kommentaator riigiminister dr. Goebbelsi kõne kohta, milles see võrdles Saksamaa *praegust olukorda* 1918. a. olukorraga, järgmist:

„Saksamaa olukord ei ole tänapäeval säärane, nagu see oli 1918. a. algul. Välja arvatud ainult see, et mõlemal korral on meil tegemist maailmasõja neljanda aastaga, näen ma väga vähe ühist 1918. a. ja 1943. a. vahel. 1918. a. muutus Saksamaa toitlusolukord äärmiselt raskeks, kuna 1943. a. Saksamaa saab endale toiduaineid miljoneilt hektaaridelt *vallutatud piirkonnist* ja sakslaste toitlus on ikka veel väga rikkalik."

Patrick Lay ütles Londoni ringhäälingus ka dr. Goebbelsi selle väite puhul, *et saksa allveelaevad viisid Inglismaa* 1917. a. — 1918. a. hukatuse äärele: „See on tõsi, et allveelaevad tekitasid meile akuutse kriisi. Inglismaa ei tohiks teha endale praegu hetkekski valekujutlusi, nagu oleks ta allveelaevadega juba hakkama saanud."

Saksa toitlusolukord kindlustatud

Riigiministrite kõnede vastukaja Inglismaal. Saksamaa olukord ei sarnane 1918. a. omaga

Stokholmist, 9. 6. Isegi Inglismaal pole riigiministrite dr. Goebbelsi ja Speeri kõned Berliini Sportpalees oma mõju avaldamata jätnud. Ka seal ei suudeta hoiduda nende kõnede arvustusloogikast. Nii seletas üks Londoni teadetebüroo kommentaator riigiminister dr. Goebbelsi kõne kohta, milles see võrdles Saksamaa *praegust olukorda* 1918. a. olukorraga, järgmist:

„Saksamaa olukord ei ole tänapäeval säärane, nagu see oli 1918. a. algul. Välja arvatud ainult see, et mõlemal korral on meil tegemist maailmasõja neljanda aastaga, näen ma väga vähe

Uusi üksikasju Katyni mõrvast

Tapetute väärtasjad juutidele. Ohvreid piinati enne mõrvamist

Smolenskist, 9. 6. Smolenski GPU küüsis oli Kozielski laagrist toodud endise Poola armee kolonel Bronislav Lorian Adamovitsh. Teda on tõenäoliselt põhjalikult üle kuulatud ja talle on nädalate viisi survet avaldatud, et ta nõustuks hakkama Nõukogude spiooniks. Viimaks 3. jaanuaril 1941 *kirjutab riikliku julgeoleku* alamleitnant Parikovitsh, Kozielski laagri erikosakonna juhataja, ühes kirjas riikliku julgeoleku peavalitsuse ülemale Smolenskis kapten Kuprijanovile: „Mina omalt poolt arvan, et Adamovitshi kasutamine on otstarbetu. Ta tuleks põhjalikult „läbi töötada" ja siis kohtu alla anda.

Teiste sõnadega, ta tuleks kõrvaldada, et ta kellelegi ei saaks kõnelda sellest, mis tal tuli üle elada GPU ülekuulamistel. Selleks oli vaja leida süüdistus, mille põhjal kohus oleks mõistnud maksimaalse karistuse — surmanuhtluse.

Ikka ja jälle esineb järelepärimistele Nõukogude Liitu küdditud poolakate üle vastus, et vastavad isikud on viidud teise laagrisse, mille asukoht on teadmata. Aleksandra Kurbanska Valge-Ruteenlast, ümber asunud Roznikovkasse, Azjuba oblasti, Kazahstani Nõukogude vabariiki, pöördub palvega GPU poole ja palub teateid oma mehe, *endise Poola armee* alamleitnandi Richard Kurbanski kohta, kes 1940. a. märtsist alates ei ole Kozielski laagrist enam kirjutanud. Seltsimees Filipovitsh on kirjutanud palvele märkuse: „Teatada, et on viidud teise laagrisse, mille asukoht on teadmata."

Ka Kurbanski lamab Katyni masshauas.

Väljakaevamistel Katyni masshauast torkas eriti silma, et surnutel olid küll alles taskurätid, sularaha ja paberid, kuid vaevalt veel kellelgi väärtasju. Ainult harva leiti mõned saapavoodri vahele õmmeldud sõrmused või sigaretietüi.

Surnute juurest leitud päevikuist ilmneb, et juba vangilaagrisse saabumisel võeti vangidelt ära kõik väärtasjad, mida nad varjamatult kaasas kandsid. Sellest hoolimata aeti eriti Kozielski laagris elavat äri nende väärtesemetega, mida poola sõjavangidt laagrisse saabumisel olid suutnud enda juures ära peita. Väärtasjade varjamisel oli sõjavangidest ohvitseridel juba suuremaid kogemusi. Taskukellade, ehteasjade ja muude niisuguste esemete olemasolu meelitas kohe kohale juute Smolenskist, kes siin head äri tegid. Enne kõike aga pöördusid nad *enamlasest staabikomandandi* major Radõshevi poole, kes muretses juutidele loa väärtasjade ülesostuks laagris.

Enamlik propaganda Egiptuses

Roomast, 8. 6. Vaevalt jõudis Egiptus Inglismaa pealekäimisel uuendada oma diplomaatilikke suhteid Nõukogude Liiduga, kui juba bolshevistlikud agendid hakkasid seal arendama elavat propagandategevust. Paljudes *Egiptuse kättistes on* juba töölisi kutsutud üles kommunistlikke rakukesi lpoma ja punaarmeele annetusi korjama. Asja asutatud „Nõukogude Liidu Ühing" esines ulatusliku kavaga bolshevistlike „kultuurisaavutuste" tutvustamiseks, millega taotellakse esmajoones egiptuse haritlasringide mõjutamist.

„Araabia Kommunistlik Liit" aga hakkas avaldama üleskutseid Nõukogude Liidu ja kommunistlike taotluste kasuks.

Plahvatusi Ameerika tehaseis

Buenos Airesest, 10. 6. Ühe väävlilaadungi kustutamisel kaubalaeval „Rio Sarado" Buenos Airese sadamas tekkis tugev plahvatus, millele järgnes tulikahju, mis kiiresti levis kogu laadungile. Kustutustööd kujunesid paksu suitsu tõttu äärmiselt raskeks. Seniste andmete järgi nõudis plahvatus laeva meeskonna hulgast 2 surmaohvrit, kuna 16 meest sai haavata.

Vigost, 10. 6. Nagu „United Press" Montevideost teatab, tekkis Buenos Airese sõjariistadelaos tuli, mis aga tulctõrjujate suurte pingutustega kiiresti likvideeriti. Ametliku teate järgi pole surmaohvreid. Tule tekkimise põhjuseks oli plahvatus püssirohukambris. Arsenal asub 2 km kaugusel kongressipaleest, väga rahvarikkas linnaosas.

Genfist, 10. 6. 4. mail tekkis väikeses Elktowni linnas, kus *tuhanded* naised okastraataiaga piiratud barakkides täidavad granaate lõhkeainega, suur plahvatus, mis nõudis vähemalt 125 naistöölise elu, teatab „Philadelphian Record". Teised töölised said raskesti vigastada või tulehaavu. Mingeid üksikasju ei teatatud.

Enamus laipadest oli niivõrd purustatud, et surnute isikuid ei saadud kindlaks teha. Elktownis on purustatud kõik aknaklaasid.

Saksa sõjatööstuse võimele paraad

Riigiministrite dr. Goebbelsi ja Speeri kõned 5. juuni õhtul Berliini Spordipalees korraldatud suurel meeleavaldusel ärataval erilist tähelepanu oma konkreetse kindlusega. Nende poolt antud ülevaade Saksa sõjatööstuse saavutuste kohta, niipalju kui neid saavutusi on sõjaolukorras võimalik avaldada, ilma vaenlasele olulisi üksikasju mainimata, avaldab silgavat muljet.

Dr. Goebbels juhtis eriti tähelepanu Saksamaal ja kogu Euroopas teostatud totaalse mobilisatsiooni tulemustele, millega Saksa sõjatööstus on saanud 5 kuu jooksul juurde 3,5 miljonit töölisi, millest 2,5 miljonit on seni juba rakendatud. On arusaadav, et seoses sellega vabanes hulk mehi rinde jaoks.

Dr. Goebbels rõhutas eriti erinevust, mis praegu Saksamaa olukorras valitseb võrreldes maailmasõja viimaste aastatega, kus tööliseid selle asemel, et võitlejaid rindel toetada relvadega ja laskemoonaga, võtsid osa saksa rahvale vaenulike elementide poolt organiseeritud streikidest ja meeleavaldustest. Käesoleva maailmasõja neljandal aastal on aga toimunud ümberpöördud suunas mõjuv protsess: miljonid seni sõjatööstusest eemalolnud isikud lülitatakse sisse selleks, et rinnet toetada võimalikult ohtralt ja heade relvadega.

Kõneleja rõhutas ka neid suuri raskusi, mida tuleb kannatada Saksamaa õhust-ohustatud piirkondade elanikel. Kuid ta rõhutas ühtlasi, et õhuterroriga ei võideta sõda. Saksamaa asetab õhurelvale vastu tunduvalt tõhusama, seni hiilgavaid tulemusi saavutanud allveerelva. Kuigi õhusõja tagajärjed esinevad silmale võib-olla ilmekamalt, on allveelaevade poolt teostatud halastamatu võitlus vaenlase transpordiga mõjuvam ja tungib vaenlase organismi juurteni.

Käesoleva sõja jooksul on Saksa mere- ja õhujõud uputanud juba 26,5 miljonit brt vaenlase laevaruumi, s. o. üle kahe korra rohkem kui kogu eelmise maailmasõja jooksul. Mida selline kohutav laevaruumi kaotus vaenlasele tähendab, seda võib järeldada asjaolust, et mõõdunud maailmasõja kaotuste tagajärjel oli Inglismaa sõja lõpul meeleheitlikus olukorras, kuigi ta seda tunnistas alles pärast sõja lõppu. Reaalsete arvestuste järgi ei suuda vaenlane neid kaotusi selle sõja kestel kuidagi tasa teha.

Totaalse mobilisatsiooniga saavutatud jõureservid materjali ja meeste alal suunduvad suurelt osalt itta, kus talvekriis on ammu ületatud. Saksa juhtkond ei avalda loomulikult mingeid andmeid oma kavatsuste kohta idas, kuigi vaenlane igasuguste propagandavõtetega püüab neid välja meelitada. Itta koondatud jõureservid hakkavad ühel päeval avaldama mõju sõja edaspidisele käigule, vastavalt saksa juhtkonna äranägemisele.

Minister Speer juhtis kõigepealt tähelepanu neile raskustele, mida Saksa tööstus pidi ületama, et vastavalt vajadustele mitmekordistada senist relvatoodangut. Tähtsamaks abinõuks sel puhul oli uute, mitmetes käitistes esimeste sõja-aastate jooksul läbiproovitud tootmismeetodite rakendamine kogu sõjatööstuse ulatuses. Saksa tööstuse juhtivatest isikutest, kes olid võimelised oma tööstuse toodangut kvaliteedilt ja kvantiteedilt tunduvalt parandama, koostati sõjatööstuse kaadrid ja anti neile ning nende lähematele kaastöölistele erakordsed volitused.

Nende uute töömeetodite ja tööprotsessi äärmusenî ratsionaliseerimise tõttu on Saksa sõjatööstus saavutanud tulemusi, mis esialgsel tutvumisel näivad uskumatutena. Sõjatööstusele esitatud nõuded pole mitte üksinda täidetud, vaid on suurelt osalt isegi tunduvalt ületatud.

Minister Speer tõi huvitavaid näiteid nende tulemuste kohta relvatööstuse eri aladelt. Nendest tulemustest ilmneb, et murdosa lisatöötjõudude ja materjaliga on võimalik saada mitu korda enam laskemoona ja relvi, kui see seni oli üldse kujutletav. Seejuures on mõnede relvade toodang tõusnud hiiglaslikes proportsioonides. Suurtükke on valmistatud näiteks 400 % võrra enam kui 1941. a., tankitõrjekahureid 600% enam. Raskete tankide toodang on tõusnud käesoleva aasta veebruarist kuni maikuuni 200 % võrra.

Need arvud, dr. Goebbelsi ja minister Speeri poolt avaldatuna, on võimelised veenma ka suurimaid skeptikuid. Kahtlemata avaldavad need kõige rohkem mõju Saksamaa vaenlastele, kes on kogu aeg oodanud Saksa relvatööstuse potentsi vähenemist. See aruanne, mis nüüd esitati Berliinis vastutavate isikute poolt saksa rahvale, sunnib neid veenduma vastupidises. Totaalne jõureservide mobilisatsioon ühelt poolt ja uute ratsionaliseeritud tööprotsesside rakendamine teiselt poolt on viinud tulemusteni, mis otsustavalt mõjutavad sõja edaspidist käiku.

M.

Majandus- ja rahandusdirektor sõitis Saksamaale

Majandus- ja rahandusdirektor dr. Vendt sõitis Eesti Omavalitsuse juhi ülesandel kolmapäeval, 9. juunil Saksamaale mõnesuguste kaupade hankimiseks Eestile.

Viljandi kutsekogulaste töökoosolek

Teisipäeval, 8. juunil toimus Viljandi Eesti Kutsekogude esinduse piirkonna järjekordne töökoosolek, millest võtsid osa käitisevahendajad, nende abilised ja valdade usaldusmehed.

Töökoosolek toimus Viljandi Tuletõrjehingu saalis. Üle maakonna oli kokku tulnud üle 100 isiku. Õppepäevadest võttis osa ka Eesti Kutsekogude komissaarne juhataja Karro.

Töökoosolek algas EK Viljandi esinduse juhataja Paali avasõnaga, mille järel pikema kõnega esines komissaarne juhataja R. Karro. Pärast seda toimusid referaadid. Kahe referaadiga esines EK teise osakonna juhataja Pihlak ja käitisevahendajate ja valdade usaldusmeeste seniest tegevusest andis ülevaate Viljandimaa esinduse juhataja Paal.

EK organisatsiooniosakonna juhataja Horm selgitas ükskasjaliselt EK orgnisatsiooni struktuuri.

Käsitöötajate delegatsioon Saksamaalt tagasi

Eile jõudis Tallinna tagasi eesti töötajate delegatsioon, kes viibis 2 nädalat Saksamaal ringreisil. Eestlased saabusid kodumaale rõõmsa tujuga ja päevitunud nägudega, sest poole osa oma ringsõidust olid nad veetnud Sileesia ilusais mägedes ja küürortides. Selle kõrval aga oli ka tutvutud paljude Saksa tööstuslike käitistega ja nende töömeetoditega.

Ringreisist Saksamaal võttis osa 17 esindajat Tallinna mitmesuguseist käitistest, kellest peaaegu kõik viibisid Saksamaal esimest korda. Küllakütse oli saabunud vabastatud idapiirkondade ministeeriumi poolt, kuna reisi tegelik juhtimine viidi läbi saksa tööliste poolt. Reisi jaoks oli välja töötatud ükskasjaline kava, nõnda et lühikesest ajast hoolimata saadi küllaltki täielik pilt käitiste tegevusest ning üldistest oludest Saksamaal.

Kavakohaselt viibiti alguses 3 päeva Berliinis. Seejärel külastati ühenädalasel väljasõidul Sileesia piirkonnas Breslau, Glatzi, Habelschwerdti ja Hirschbergi linnu ning nende ümbruskonda. Sileesias tehti ühtlasi mitu väljasõitu mägestikku, kus külastati Reinertzi mineraalvete-kuurorti. Vahepeal külastati mitmel pool käitisi, vaadeldi ühisköökе ja tööliste elumaju ning tutvuti sotsiaalsete korraldustega. 3 viimast päeva veedeti jälle Berliinis, kus vaadeldi olümpiastaadioni ja Tiergartenit, külastati Waldsee supeirannikut, käidi Potsdamis, külastati ooperit ja varieteed.

Teenistujad peavad minema põllutööle

Põllumajanduse tööjõupuuduse leevendamiseks on vastava korralduse põhjal kõik Eesti Omavalitsuse ja kohalike omavalitsusasutuste ja ettevõtete ning ühistegelike asutuste ja ettevõtete teenistujad kohustatud osa võtma põllutöödest mitte üle 2 kuu ulatuses ajavahemikus 1. juunist 1. novembrini 1943.

Asutuste juhatajad korraldavad teenistujate põllutöödest osavõtmist, samuti teostavad kontrolli põllutöödest osavõtmise kohta ja määravad osavõtuaja kestuse, silmas pidades, et selle all ei kannataks asutuse või ettevõtte töö ja tegevus.

Põllutöödest osavõtjaile makstakse asutuse või ettevõtte summadest töödest osavõtu aja eest teenistustasu edasi, kusjuures töödest osavõtjail on õigus saada talupidajalt tasuta korter ja ülalpidamine, kuid mitte rahalist tasu. Põllutöödeks kohustatud teenistujad on kohustatud valima töökoha ainult nende talude hulgast, kus valla tööjõu korraldamise komisjonide poolt on lubatud kasutada vööräst tööjõudu, välja arvatud teenistujad, kes lähevad põllutöödele oma või vanemate taludesse.

Nende teenistujate põllutöödele saatmist, kes omal algatusel töökohta ei leia, korraldavad tööametid, Tallinnas — koos Põllumajanduse Keskvalitsuse maatööjõu korraldamise osakonnaga, teistes linnades — koos vastavate maakondade põllumajandusametitega.

Teenistujate põllutöödele saatmise üldkorraldamine on tehtud ülesandeks Põllumajanduse Keskvalitsuse juhatajale, kellel selleks on õigus anda juhendeid.

Senisest rohkem juustu tootmisele

Üle maa pidamisel piimaühingute peakoosolekud

Praegu toimub üle maa piimaühingute peakoosolekute pidamine. Osa peakoosolekuid on ära peetud maikuus, kuna ülejäänud osaga loodetakse lõpule jõuda juunis. Kui kõik piimaühingud on oma peakoosolekud pidanud ja oma tegevuse juhtimise viinud põhikirja alusele, siis peab oma peakoosoleku ka piimaühingute keskkorraldus — „Võieksport".

Positiivse nähtusena piimaühingute tegevuses on toimunud teatav tõus piima- ja või toodangus.

Eeskätt on see põhjustatud karjade väljalaskmisega ja söödaolude paranemisega. Teiseks on siin kaasa mõjunud ka kindlamast korrast tingitud korralikum võinormide täitmine.

Erilist hoogu on võtnud juustuvalmistamine. Kui seni valmistas meil juustu 2—3 piimaühingut, siis nüüd on see arv ületanud juba 100. Toodetakse peamiselt bakstеini juustu, kuna rasvasisaldavamate juustusortide valmistamist sõjaajal ei peeta kohaseks.

Piimarasv peab minema turule eeskätt võina. Bakstеini juustu valmistatakse kooritud piimast.

Hüvi juustuvalmistamise täiendamise vastu on ka piimatootjate hulgas suur, ja seda põhjusel, et ülejääv juustüvesi äntakse piimatootjale tagasi ja et piimatootjal on võimaldatud saada iga üle normi meiereisse jäetud 20 kg kooritud piima kohta 1 kg juustu.

Tõusnud on seoses piimatoodangu suurenemisega ka kohupiima tootmine. Teistest piimasaadustest valmistatakse endiselt kaseiini ja piimapulbrit.

Tsiviilelanikkonna „erili laste toitlustamise suhtes on väga tähtis juustuvalmistamise laienemine. Olenevalt piimatoodangust on seni müüdavad juustukogused olnud väiksemad või suuremad. Kui kooritud piima rohkem meiereidesse jäetakse, siis juustutoodangu tõttu võidakse juustu määrata lastele korrapärasemalt ja suuremais kogueis.

Märtsis hakati rakendama uusi võimügi-määrusi. Nende eluviimisega on nüüd lõpule jõutud. Veel ei ole kindlaid andmeid selle kohta, kuidas uus kord on mõjutanud võitoodangut. Esialgsete tunnuste järgi aga näib mõjutus olnud soodustav.

Piimaühingute varustamine piimatööstuslike tarvetega on seni teostunud enamvähem korralikult. On esinenud väiksemaid vaheaegu, mis aga ei ole esile kutsunud seisakut piimaühingute tegevuses.

3 minutit küüditatute mälestamiseks

Mälestusseisak käitistes ja asutustes

14. juunil on möödas teine aasta sellest päevast, mil enamlased asusid küüditamise nõol eesti rahva tegelikule likvideerimisele. Ööl vastu 14. juunit 1941 tungisid NKVD agendid püssimeeste saatel tuhandete eestlaste rahulikesse kodudesse ja küüditasid eesti perekondi ühes väikeste lastega vastu tundmatute saatusele. Naisi ja mehi, harilasi ja tõolisi sõidutati loomavaguneis otse talumatuis tingimusis orjadeks Nõukogude Venesse. Ei ole vist ühtki inimest, kelle omakseid või tuttavaid ei oleks olnud küüditatute hulgas.

Eesti Kutsekogud töötajate keskorganisatsioonina korraldavad küüditamise aluse teise aastapäeva puhul lühikese mälestusseisaku kõigis käitistes ja asutustes. Et 14. juuni langeb teisele nelipühale, toimub mälestusseisak esimesel tööpäeval pärast pühi, s. o. 15. juunil. Leinaseisaku kestus on 3 minutit. Algus kell 9 hommikul, lõpp kell 9.03. Nii algust kui ka lõppu teatatakse vabrikuvilega või mõne teise üldkuuldava signaaliga.

3 minuti kestel seisab töö kõigis käitistes ja asutustes. Meie kõik mõtleme neile eestlastele, kes viibivad ja kannatavad kaugel kodumaast ja keda ainult saksa relvade võit võib kodumaale päästa.

Toimetatakse soode ülevaatusi

Elav organiseerimistöö maakondades alusturbatoodangu mitmekordistamiseks. Kasutamisele moodsad tootmisviisid

Kõrvuti kütteturba tootmise organiseerimisega on käsil alusturba tootmise elustamine. Ollakse seisukohal, et alusturba tootmine võrreldes praeguse ja ka ennesõjaaegse tasemega peaks tõusma meil mitmekordseks.

Alusturba tootmise laiendamist kavatsetakse teostada ühisõlikamise levitamisega ja tööde mehhaniseerimisega. Ühes turbaühistute võrgu ümberkorraldamisega teostavad maakondlikud turbainspektorid soode ja rabade ülevaatusi, et saada täielikku ülevaadet turba tootmise arendamise võimalustest.

Alusturba tootmiseks kavatsetakse kasutada välismaal levinud turbatootmisviise, milledega tehakse katseid eeloleval alusturba tootmise hooajal.

Maakondades toimub praegu alusturba tootmise laiendamise alal elav organiseerimistöö. Tootmise elavnemist loodetakse saavutada juba eeloleval sügisel.

Kevadel seati maakondadesse ametisse 9 turbainspektorit.

Turbainspektorid on tegevad oma maakonna piires ja on allutatud Küttemajandusvalitsusele, mis asub Majandusdirektooriumi juures. Nende ülesandeks on organiseerida nii kütte- kui ka alusturba tootmist ja lahendada kõik sellega ühenduses olevad küsimused.

Senî on küll turbainspektorite tegevus suunatud kütteturba või rohkem kevadele langeva töö organiseerimisele.

Et sel alal on juba esimesed korraldavad tööd tehtud, siis on tähelepanu alla võetud ka alusturba tootmise küsimuste lahendamine.

Teatavasti sel alal on käsil turbaühistute võrgu ümberkorraldamine. Turbainspektorid sõidavad valdadesse ja selgitavad tegelike võimaluste järgi ühistute liitmise ja tööde mehhaniseerimise küsimusi.

Kõrvuti sellega teostavad nad soode ja rabade ülevaatusi.

Seni on läbi käidud umbes 100 sood, kus on selgitatud kütte väärtust ja tootmisvõimalusi.

Hoolimata sellest, et meil turba tootmist on peetud tähtsaks alaks, pole meil veel olemas vajalikku ülevaadet olevaist soodest ja rabadest.

Ülevaate koostamisega tahetakse soetada põhjalik andmestik, et rajada töö organiseerimine kavakindlale alusele. Seega on praegu käsil töö, mis on tähtis ka lähemail aastail rahuaegseis oludes.

Alusturba tootmise suhtes pole kõikjal märgata vajalikku hoogu. Tagasihoidlik ollakse tööjõu pärast, kuigi alusturba tootmine on kujunemas meie põllumajanduse tähtsaks cluküsimuseks. Praegu on veel ka üksiktootmine võimaldatud.

Soo kasutamise lepingud on tänavu sõlmitud ainult üheks aastaks.

See ei tohiks aga tootjaid häirida, sest praegustes oludes pikaajalisi lepinguid üldse ei sõlmita ja tootjad võivad kindlad olla, et järgmisel aastal lepingud edasi pikendatakse.

Mainitud uued alusturba tootmise viisid, mida meil kavatsetakse kasutusele võtta, tuginevad freesimise põhimõttele. Kui on võimalik kasutada lintraktorit, siis peale eeltöid — kuivendamist ja pinnase tasandamist — kõntakse kõrgsoo pind üles, milleks kasutatakse uudis-sookünnisahka. Üleskõntud vaotamm kas lõigatakse raieraaga pätsideks, mis asetatakse redelile kuivama, või jäetakse kõntud soopind talveks seisma.

Kevadel vedrutatakse ja äestatakse künni pinnas ning selle kuivamisel aetakse kuhjadesse. Pinnase purustamist teostatakse suve jooksul mitu korda. Seega saadakse vähese vaevaga alusturba valmis turbapuru. See tootmisviis võimaldab suuri masse alusturvast soetada tagasihoidlike kulude ja vähese tööjõuga.

Rahvuslik leinapäev Viljandis

Viljandi Rahvakasvatusameti algatusel toimus teisipäeval Viljandis nõupidamine rahvusliku leinapäeva tähistamiseks. Koosolekust võtsid osa kohalike omavalitsuste juhid. Koosolekul koostatud raamkava kohaselt toimuvad 14. juuni hommikul kõigis Viljandi kirikutes leinajumalateenistused ning kell 16 on Viljandi lossimägedes leinaaktus, kus esinevad laulu- ja muusikakoor ning esitatakse päevakohaseid kõnesid.

Samal päeval on Viljandi naiskoori kontsert-jumalateenistus Viljandi Jaani kirikus.

KUI MELTSIVESKI KINGITI ÜLIKOOLILE PABERIVESKIKS

Ühe hukkunud tööstushoone kolme sajandisse tagasiulatuv ajalugu

Suurtulikahjude ajal sõjasuvel 1941. a. hävis Tartus ka rida ajaloolisi hooneid, millede eluiga ulatub mõõdunud sajanditesse tagasi. Üheks selliseks vanemaks ehituseks oli Meltsiveski, mille massiivsed välismüürid veel pärast tulelõõmade vaibumist on jäänud kindlalt seisma.

Meltsitilgi ja Meltsiveski ajalugu ulatub tagasi vähemalt 17. sajandisse, sest mõlemast on tolle aja ürikuis juba juttu. On teada, et juba 1632. a. oli Meltsitilgi ja Emajõe vahel veski, mida nimetati Meltsiveskiks ja mille Rootsi kindralkuberner Johan Skytte eespool tähendatud aastal vastava annetuskirja alusel kinkis samal aastal asutatud Tartu Ülikoolile paberiveskiks. Kuid

kas selles veskis ülikool tegelikult paberit valmistas, selle kohta pole kindlaid andmeid.

Kaldutakse arvamisele, et paberit seal ei valmistatud, sest on teada, et tookordne Tartu Ülikooli trükkal Jacob Becker kasutas väljamaalt toodud paberit.

Jacob Beckerit oli ülikooliga ka mõningad sekeldusi selle veski pärast. Vastava annetuskirja alusel kuulus Meltsiveski Tartu Ülikooli trükikojale, kusjuures annetuskiri oli kirjutatud trükkal J. Beckeri nimele. Becker hoidis seda enda käes pikemat aega, tahtes mitte loobuda omandiõigusest sellele veskile. Kuid kuningliku resolutsiooniga 1638. aastast kinnitati veski Tartu Ülikooli nimele ja lõpuks oli ka Becker nõus loobuma omandiõigusest veskile, misjärel see läks üle ülikooli kasutusse. Milleks Meltsiveskit aga kasutati, selle kohta puuduvad tolle aja kohta lähemad andmed.

Esimene rootslaegne ülikool töötas Tartus 24 aastat — kuni 1656. aastani, mil sissetungivad venelaste eest osa professoreid siirdus Tallinna. Uuesti avati Tartus rootslaegne ülikool 1690. a., kuid venelaste uue pealetungi kartusel viidi see 9 a. hiljem Pärnu. Kas ka teise rootslaegse ülikooli ajal Meltsiveski oli ülikooli kasutada, selle kohta puuduvad andmed.

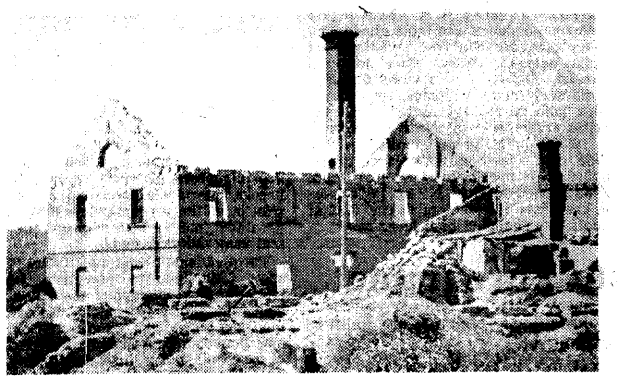
Et Vene valitsus alles 1802. a. Tartu Ülikooli uuesti avas, siis

vahepeal oli Meltsiveski nähtavasti üle läinud linna omandusse

ja hilisema aja dokumentides on juba veski omanikuks märgitud Tartu linn. Samuti kuulus ka Eesti ajal Meltsiveski linnale ja linnavalitsus rentis seda välja 10—12-aastasteks ajavahemikkudeks.

Viimaseks Meltsiveski rentnikuks oli värvijameister O. Erm koos oma pojaga, kelledel seal asus riidevõnutamise ja -värvimise tööstus, mille sisseseade hävis tulikahju puhul ja millist kahju Ermid hindavad ligi 30,000 E. kroonile.

Tules hukkunud hoone on ehitatud

Viimase ajani vesirattajõul töötanud Meltsiveski varemed

nähtavasti möödunud sajandi keskpaiku. Nagu veskisse viiva ukse kohal seisvast suurest maakiviplaadist näha, on sinna raiutud aastarv 1858; ka Tartu Kinnistusametisse on tehtud sissekanne selle hoone kohta 1859. a. Kuid vanad inimesed, kelle eluaastate arv lähenes sajale, mäletasid alles hiljuti, et ka varemalt samas kohas olevat selsnud umbes seliine ehitus, ent eespool tähendatud aastatel tehtuu küll veskihoonele põhjalikum remont. Inimeste mälu võib aga ka eksida, eriti veel seesuguses kõrges vanuses.

Hukkunud veski oli ehitatud hoolikalt. Taladeks olid nilsugused palgimürakad, et vaevalt nüüdsetest metsadest veel selliseid on leida. Põrandalauad olid kinnitatud talade külge sepa poolt käsitsi valmistatud naeltega. Müürid, eriti välisseinad, on ehitatud tugevalt. Nähtavasti on alusmüüride alla ehitatud parved või on rammitud postid püsti sisse, sest hoolimata tulikahju ülelaamisest seisavad seinad sirgelt püsti ega ole kaldunud ühele või teisele küljele, nagu seda oli näha paljude teiste hävinud hoonete järelejäänud müüride juures.

Paljud tartlased vahest veel ei tea, et

Meltsiveski töötas kõige viimase ajani veejõul

ja seejuures kasutati üsna primitiivset vesiratast. Et tiigi veelangus on seal ligi 6 m, siis andis vesiratas küllalt energiat mitmesuguste riidevärvimise ja vanutamise masinate käivitamiseks. Lisaks sellele voolas tiigist välja ka veel eritoru kalahaudemaja tarvis. Tules raskesti kannatanud vesiratas on praegu veel varemete vahel seismas. Omal ajal, kui veel Meltsiveskis vilja jahvatati, ajas see vesiratas kaht paari veskikive ümber. Jahuveski lakkas seal töötamast aga juba enne esimest maailmasõda.

Millest on tulnud nimetus Meltsiveski?

Eesti keeles pole sõnaga „meltsi" märgitavat mõistet. „Meltsi" on aga tuletatud saksakeelsest „Malz", mis tähendab linnaseid. Nähtavasti varematel aegadel, kui väga laialdaselt pruuliti koduõlut, töötas see veski linnaste jahvatamise alal. Sellest siis ka linnaseveski nimetus. Veski järgi sai endale nimetuse ka sealt mööduv tänav, mis saksa keeles kannab nime „Malzmühlen-strasse" ja vene keeles „solodomelnitsnaja uulitsa" („solodo" on vene keeles linnased). Eestlased on aga aja jooksul sõna „Malz" eestipärastanud „meltsiks" ja sellele siis juurde lisanud tõlgitud „veski".

Tundub, et 13. juulil 1941. a. tulikahju üle elanud Meltsiveski ehitus ei ole siiski niivõrd kannatanud, et ta peaks minema lammutamisele. Välised seinad on veel täiesti tugevad ja siseseinte mõningate paranduste järel võib hoone jälle tarvitamiskõlblikuks saada. Kuid need tööd võivad teostamisele tulla alles siis, kui sõda bolshevismi vastu on kord võidukale lõpule jõudnud. Seega Meltsiveski ajalugu tõenäoselt pole veel lõppenud.

Meltsiveski kõrval asus ka kalahaudemajake. See ehitati sinna alles käesoleval sajandil, kui selgus, et Meltsitiigil asuvas kalahaudejaamas allikavesi talvel osutus kalamarja väljahautamiseks liiga soojaks. Viimastel aastatel aga ei kasutatud seda haudemajakest, sest selle järele polnud tarvidust ja samuti oli ka vesi seal haudeks halb.

Iga liiter piima, mis viidud piimatööstusse, aitab kaasa sõja kiiremaks võitmiseks.

Tulemasin

Marketender... Kahjuks pole Eesti Leegioni õppelaagris käepärast ühtki entsüklopeediat ega muud sobivat kd. siraamatut, millest võiks lähemat selelust leida marketenderi kohta. Kuid mul on kamraad, kel on eriline nõrkus ajaloo vastu ning lisaks sellele veel ümetluslvärine mälu. Lõõk. ja loriaulude hulk, milliseid ta peast teab, on lausa hämmastav, kuid marketenderi kohta ei leidnud temagi suurt oma mälukurdudest. Teadis ainult pisut mainida s naiskaubitsejaist, prisketst ja hakkajalst, kes tohutuil puurattail veerevail vankreil järgnesid sõjaväele ning miilisid sõdureile kannuga õlut, peekriga puskarit ja peoga püksinõõpe ja tubakat. Ostjaskonna suuremaks ahvatlemiseks olevat sellele ratastel „lokaalile" kaasa veerenud veel kemi ja lõbusaid näitsikuid.

Ka meil leegionis veereb marketender. See ei liigu küll puuratastel ega too kaasa paraku lahkeid tütarlapsi. Veereb ainult tavalisel veoautol ning jutukat perenaist asendab mõni riviteenistuseks kõlbmatu allohvitser. Sõnaga, väliselt on meie marketender märksa ebahuvitavam, kui oli meie esiisadel sõjaretkedel Juhan Julma vastu või suure Põhjasõja sõitudel. Kuid meie marketender tuleb igal kuul, ja see on kõige olulisem. Kas ta ka sisuliselt on oma eelkäija vääriline, seda ei tea. Kuid vahupintsleid, taskunuge, küpsiseid, saapamääret, kirjapaberit, suitsukraami ja joodavat sisaldab temagi. Hinnad — need on, võrreldes Põhjasõja-aegsetega, kindlasti odavamad, sest pole suurt vahelt. kasu taotlevat perenaist ega näitsikuid, kes naeratustega sõdureilt viimsegi hõbetaalri välja meelitasid.

Selline siis on üldiselt meie marketender. Ja just selliseat marketenderist õnnestus veebel B.1 osta endale välgumihkel. See polnud tavaline lihtlabane tulemasin, millele äigad päkaga hammasratta pihta ning saad siis piibule tuld. See oli hoopis midagi moodsamat, hõbedaselt läikiv, sale, voolujooneline, paras pisimassegi püksitasku pista. Polnud sellest tule saamiseks vaja päkka rattal kibedaks peksta. Surusid ainult pisut põidlaga masinat küljelt ning kargaski ülevalt kaas lahti, ilus sinine leegike rõõmsalt kannul. Otse nauding oli sigaretile sellest tuld võtta! Veebel B.1 läks vähemalt karp sigarette rohkem päevas ainuliksi läitmise lõbu pärast.

Paar päeva oli veebel B. uhke ja õnnelik oma moodsa tulemasinaga. Ühel päeval oli aga sellega lõpp. Väliselt oli välgumihkel endiselt läikiv ja ilus. Isegi selle kaunid vormid polnud kannatanud sagedase tulevõtmise all. Ainult tuld sigareti läitmiseks enam ei saanud! Küljelt pitsitades sähvis masinast endiselt, kuid ilusat sinist leeki, nagu varem, tahi otsa ei saanud. Küll sikutas veebel B. tahti, vahetas tulekivi ja pingutas vedrut. Kõik asjata! Tuld masinast ei saanud

Veebel B. oli pettunud, kui mitte koguni vihane. Pahaselt surus ta reetliku välgumihkli tasku ning palus naabrilt tikku.

Ühel päeval saabus meile jällegi marketender. Ka sel korral oli marketenderis tulemasin. Selle sai veebel R endale. See tulemasin polnud kaugeltki nii tore kui veebel B. voolujooneline, vaid hall, läiketu riistapuu, millel tuli ühe käega kaas pealt ära tõmmata ja teisega liiüa tuld. Üldse oli see lihtlabaseim kõigist välgumihkleist.

Kuid veebel R.i tulemasinal oli üks voorus. See andis tuld! Igal ajal ja iga tõmbega sai veebel R. oma masinast tuld. See oli küll inetu, kollane leek, mis pealegi suitses, nii et kippus tahmama tulevõtja nina, kuid see masin oli alati kindel. Veebel R. võis rahuga oma tikutagavara sõpradele kinkida.

Kadedusega jälgis veebel B. veebel R-i ja tema usinat välgumihklit. Kadestamine pole küll kamraadlik, kuid inimene jääb inimeseks, ning pealegi oli B.l taskus välgumihkel, millest tuld ei saanud, kas või palu. Siis tekkis veebel B.l hea mõte pakkuda vahetust.

Veebel R. oli ettepanekust ilmselt üllatatud.

„Kas sa tõesti tahad oma ilusa masina minu labase välgumihkli vastu vahetada?" päris ta umbusklikult.

„Mehe sõna on mehe sõna!" kinnitas B.

Nii toimuski vahetus. Veebel B. sai halli, suitsva välgumihkli, mis alati andis tuld. Veebel R. aga toreda, läikiva tulemaisna, mis tuld mitte ei andnud.

Järgmise päeva lõunavaheajal panch veebel R. veebel B. juuresolekul sigareti hambu ning... Raks! tõmbab veebel B. oma välgumihkli pika suitsva leegiga põlema, et — võta, sõber, tuld!

„Ootа nüüd, oota! Ma katsun korraks ka oma uut masinat," tõrjub R.

„Nüüd saab naija!" sosistab B. kamraadidele ootusrikkalt.

Veebel R. võtab läikiva tulemasina kindlamini sõrmede vahele ja pitsitab. Kõlab väike klõpsatus ning ilus sinine tuluke tantsisklebki tahi otsas. Imestusest keeletu, jälgib B., kuidas sõber laseb mõnuldes esimesi suitsurõngaid lae alla.

„Katsu veel kord!" nõuab veebel B.

Kuid ka sel korral saab veebel R oma masinast tuld ning kolmandalgi katsel ei ütle tema ilus välgumihkel üles.

„Mis sa selle masinaga tegid? Mina ei saanud enam kordagi sellest neetud värgist tuld!" päribb veebel B hämmastunult.

„Valasin bensiini sisse," vastab veebel R.

SS-sõjakirjasaatja GERHARD RAHNULO

Tartu teateid

Naisomakaitse sõjaväekalmistut korrastamas

Hoolsa tööga on Naisomakaitse liikmed omasteta sõduri umbrohtu-uppuva hauakünka juba vähese aja jooksul korrastanud

Möödunud aasta eeskujul on Tartu I ja II Territoriaalpataljoni Naisomakaitse ka tänavu võtnud endale ülesandeks korrastada sõjaväekalmistut.

Teisipäeva õhtupoolikul tegid II Territoriaalpataljoni Naisomakaitse liikmed prl. Joonase juhatusel juba tegelikke töödega algust. Pikaks kasvanud umbrohi haudadel ja nende ümbruskonnas põeti. Hauaplatsidelt kaevati välja umbrohi ja rehitseti maa seejärel tihtlaseti tasaseks. Meestöölõu kohale jõudes korrastatakse ka teed, millistel samuti kasvab lopsakas umbrohi.

Virgad käed olid mõne tunni jooksul juba arvukalt omasteta haudu korrastanud. Astume sirgelt rajatud teed mööda, kus näeme korrastatud kalmukünkaid, millised veel mõned tunnid tagasi peitusid sügava umbrohu-katte all. Valged betoonist nimetahvlid, millele on kirjutatud mustade tähtedega puhkaja sõjamehe nimi, on paigutatud sirgetes ridades kahele poole teed. Enamikus on need reamehed ja noored. Kuid on ka vanemate sõdurite — Vabadussõja kavaleride — haudu. Kõik need on korrastanud Naisomakaitse liikmete virkad käed, andes igale hauale tihtlaselt kauni ilme.

Pärast umbrohu kõrvaldamist toimub korrastustööde peaosa — lillede istutamine. Kogu kalmistu korrastus ja kaunistamistööd viiakse lõpule pühadeks.

Mälestusseisak Tartus

Käitistes ja asutustes mälestatakse küüditatud rahvuskaaslasi

Eesti Kutsekogude Tartu esinduse juhataja A. Mekkart on teinud teatavaks kõigile käitiste, asutuste ja toetuspunktide juhatajaile, et kindral-komissari volinik Kutsekogude alal K. Ebelingi korraldusel toimub 15. juunil kella 9 kuni 9.03 mälestusseisak meie küüditatud rahvuskaaslaste mälestamiseks.

Nagu teada, möödub 14. juunil kaks aastat sellest, kui algas külmnete tuhandete meie rahvuskaaslaste küüditamine enamlaste poolt. Eesti Kutsekogud märgivad seda kurba tähtpäeva kolmeminutilise mälestusseisakuga kõigis käitistes ja asutustes. Mälestusseisak toimub 15. juunil kell 9 kuni 9.03. Mälestusseisaku algusest teatatakse kell 9 lühikese vabrikuvilega või mõne teise üldkuuldava märguandega. Samal kujul teatatakse mälestusseisaku lõpust, mis on kell 9.03.

Suur huvi kodumajandusliku nõuandetöö vastu

Edukas nõuandetöö möödunud talvel Tartumaal

Meie maanaiste virkus on ammuselt tuntud. Neil on alati käed töös täis, sest koduste tööde kõrval tuleb ka põllul ja heinamaal töötada. Vabamad päevad on maanaistel osaliselt talvel, kuigi ka siis on rida erinevaid töid käsil, nagu ketramine, kangakudumine jne. Kogu selle pingelise tegevuse kestel on meie maanaised siiski mõtelnud ka endatäiendamisele ja osa võtnud innukalt kodumajanduslikust nõuandetööst.

Nagu Tartumaa kodumajanduskonsulent pr. K. Lukk meile jutustab, võib Tartumaal kodumajanduslik nõuandetöö talvise hooajalise tegevusega vägagi rahule jääda, sest eelmise sõjatalve tegevusega võrreldes kujunes äsjamöödunud talveperioodil kodumajanduslik nõuandetöö palju hoogsamaks. Osalt on see seletatav sellega, et eelmisel aastal ei olnud paljud maanaised veel teadlikud kodumajandusliku nõuandetöö uuesti teostamisest ja korraldamisest. Nüüd on see aga juba laialdasemalt teatavaks saanud.

Sõjaajal tuntakse võib-olla veel rohkem kui rahuaegadel tarvidust kodumajandusliku nõuandetöö järele

ja seepärast on ka huvi ning osavõtt selle töö vastu suurenenud. Ühenduses sellega on ka kodumajandusliku nõuandetöös sõjaolukorraast tingitult teostunud sisuliselt muutusi ning loengud ja kursused on kohandatud rohkem sõjaolukorrale. Sellest sõltuvalt on nende loengute ja kursuste kavas teemasid, mis rahuaegses olustikus kodumajandusliku nõuandetöö kavas ei figureerinud või käsitleti vähemas ulatuses. Siin märgitagu näiteks toitlustamise alal suhkrupeedi kasvatamise ja kasutamise kursusi, edasi õletööde, samuti ka taimedega värvimise, köögiviljade mitmekesisema kasutamise jne. kursusi ja loenguid.

Samaaegselt on suuresti elavnenud ka üksiknõuanne, mida on teostatud nii büroos kui ka üksikmajapidamisi külastades.

Nagu statistilised andmed näitavad, on 1. oktoobrist 1942 kuni 31. maini 1943 Tartumaal kodumajandusliku nõuandetöö alal

korraldatud kursusi toitlustamises 11, kokku 171 osavõtjaga, suhkrupeedi kasutamises ja sürupi valmistamises 20, kokku 426 osavõtjaga, õletöös 2, kokku 28 osavõtjaga, kangakudumises 2, kokku 38 osavõtjaga, muus käsitöös 7, kokku 122 osavõtjaga, lõikejoonistamises 2, kokku 34 osavõtjaga, ja aianduses 21 kokku 25 osavõtjaga.

Seega on kursusi üldse korraldatud 46 ja neist on osa võtnud 844 isikut.

Loenguid on peetud kokku 104 ja neist on võtnud osa 1465 isikut. Loengutel on käsitletud teemasid: taimedega värvimisest, käsitööst talus, pesupesemisest, kodu korrashoiust, leelisega seebikeetmisest, perenaise tööde ratsionaliseerimisest, köögivilja kasvatamisest ja kasutamisest, toitlustamisest, suhkrupeedi kasutamisest, koduala küsimuste lahendamisest käesoleval ajal.

Kõige rohkem loenguid on korraldatud taimedega värvimisest,

ja nimelt 29. Sellele järgnevad loengud köögivilja kasvatamise ja kasutamise kohta, kokku 14, ning edasi loengud kodumajandusala küsimuste lahendamisest, käesoleval ajal, kokku 13, ja perenaiste tööde ratsionaliseerimisest, kokku 12. Rohkesti on olnud ka loenguid leelisega seebikeetmisest, toitlustamisest ja suhkrupeedi kasutamisest. Kõigil neil teemadel peetud loenguid ei ole mitte üksnes arvuliselt esikohal, vaid neist on olnud ka rohkem osavõtjaid, võrreldes teistega, eriti just taimedega värvimise loengutest ja perenaise tööde ratsionaliseerimisest.

Üksiknõuannete alal on eespool nimetatud ajavahemikus antud kodumajanduskonsulentide poolt nende büroonõuannet 385 isikule, kuna majapidamistes on teostatud üksiknõuannet 681 isikule. Peale selle on konsulendid külastanud omal algatusel veel 237 majapidamist.

Siinkohal tähendatagu, et peale Tartumaa kodumajanduskonsulendi töötavad maakonnas veel jaoskonna kodumajanduskonsulendid Elvas ja Jõgeval, kuna üks jaoskonna konsulendi koht on vakantne.

Rindemehed annetasid ERÜ-le 4200 Rmk.

Eile saabus ERÜ Tartu ringkonna ametisse end 33. kaitsepataljoni esindus, kes andis ERÜ käsutusse eesti rindevõitlejate poolt 4200 Rmk. Summa üleandmisele lisandusid alljärgnevad kirjalikud soovid eesti rindemeestelt: „Palun vastu võtta Rmk. 4200.— ja kasutada see teie õilsate eesmärkide taotlemisel. Eesti rindevõitlejad suhtuvad alati sooja südamega teie üritustesse. Tükike kodumaad, kodust soojust ja armastust saabus meile alati koos teie tervituspakikestega.

Ülalmainitud summa on laekunud ühes eesti rindepataljonis omaalgatusliku isetegevuse kaudu. Väeosa ümberformeerimisel leian, et taban kõigi oma endiste ja praeguste kaasvõitlejate soovi kõige paremini selle summa andmisega teie käsutusse.

Töötage ikka meie väikese kodumaa heaks. Leevendage saatusest rõivatute kannatusi. Sõvendage eestlaste ühtekuuluvuse tunnet. Tõmmake kaasa kõostööks rindega iga eesti leibkond, iga naine ja iga mees.

Selleks jõudu ja edu!

(allkiri)
Major, pataljoni ülem."

Südamlik käepigistus ERÜ poolt tänutäheks eesti rindemeeste seekordse annetuse puhul.

Vakantseid ametikohti ülikooli arstiteaduskonnas

Tartu Ülikooli arstiteaduskonnas on vakantseks kuulutatud järgmised ametikohad: Kehalise Kasvatuse Instituudi eriainete õpetaja koht (naisvõimlemise alal), arvates 1. juun. Kandideerimise sooviavalduste esitamise tähtpäevaks on 15. juuli. Arvates 1. juunist vabanes Farmakognoosia Instituudi vanem assistentuur; kandideerimise tähtaeg 14. juunil; arvates 1. juulist vabaneb Naistekliiniku noorema assistendi koht, kandideerimise tähtaeg 18. juunil; arvates 1. juulist vabaneb Farmatseutilise Keemia Instituudi abiassistentuur, kandideerida kuni 18. juunini;

1. juulist vabaneb Hügieeni instituudi noorem assistentuur, kandideerimise tähtaeg 22. juuni; 1. juulist vabaneb Lastekliiniku vanem assistentuur, kandideerimise tähtaeg 22. juunil; 1. juulist vabaneb II Haavakliiniku vanem assistentuur, kandideerimise tähtaeg 22. juuni, ja 1. juulist alates II Sisekliiniku noorem assistentuur, kandideerimise tähtaeg 22. juuni.

Kandideerijail tuleb esitada sooviavaldused arstiteaduskonna dekaani nimele, lisades juurde tunnistuse hariduse kohta, curriculum vitae, senise tegevuse kirjelduse vastavate tunnistustega ja trükis ilmunud ning käsikirjalised teaduslikud tööd.

Tartu Munaühisuselt 10.000 tibu

Tartu Munaühisuse haudejaamas on alates 1. aprillist kuni senini välja hautatud 9510 tiu. See arv suureneb aga veel tunduvalt, kuna haude-hooaeg kestab augustikuu alguseni.

Üldse on haudemasinatesse pandud 19.077 muna. Et praegu kanade toit on puudulik (puuduvad kalamaksa-õli, kalajahu, lihajahu, mineraalsõõdad jne.), on koorumisprotsent ainult 59. Varematel aegadel oli see tunduvalt suurem — 70.

Et tibud oleksid puhtatõulised, ostetakse hautamiseks sugulavadest viljatatud mune. Vajaduse korral aga ka kanalatest. Sel juhul lastakse linnukasvatuse konsulendil kindlaks teha kanade tõupuhtus.

Tibud on haudejaamas paari päeva vanuseni. Seejärel saadetakse nad vastavatesse saatekarpidesse pakitutena laiali.

Tartu Munaühisusel oli sel kevadel rohkesti tellimisi. Praegu on hooaja lõpuni kooruvad tibud juba ette ära hõlbatud ja uusi tellimisi enam vastu ei võeta.

„Puhkuse ja Elurõõmu" üritusist võttis osa 17.918 isikut

„Puhkuse ja Elurõõmu" Tartu osakonna tegevusgrupipidest võttis mullkuus osa 426 töötajat, kuna üldosavõtjate arv osakonna poolt korraldatud üritusist tõusis 17.918 isikule.

Akadeemilise Segakoori kõigil Tartus viibivail liikmeil koguneda neljapäeval kell 20 üllõpilasmajja.

Tartumaalt...

Rukis tolmlemisega alustanud. Tartumaa lõunaosas on käesoleva nädala kestel rukis kohati alustanud tolmlemist. Et käesolev kevad on olnud viljakasvule soodne, siis on rukki õitsemise algus tavalisest varasem. Rukis alustas pea loomist mai teisel poolel. Üldist rukki tolmlemist on oodata eeloleval nädalal.

Elvast

Elva Munaühisusele edukas tegevus. Elva Munaühisusele kuuluvast haudemasinast on seni välja tulnud ligi 2600 tibu. Haudemasin töötab veel paar kuud ning kogusumma loodetakse toota kuni 7000 tibu. Viimasel ajal on ka pardi- ja hanemunc toodud hauduniseks, kuid tulemused pole head.

Normi täitmine areneb edukalt eriti viimasel ajal. Juurde on loodud 5 uut munakokkuostupunkti, nii et üldine punktide arv tõuseb 11-le. Normi ületajaile on jagatud 40 rulli kanaaia võrku. Haudemunade müüjaile antakse preemiaks kanade jaoks teravilja. Haudemasina omanikele ja võõrasemade omajaile on jagatud petrooleumi kütte otstarbel.

Hiljutisel Munaühisuse peakoosolekul võeti 1943. a. eelarve vastu 10.626 riigimarga suuruses. Juhatusse valiti tagasi A. Teinfeldt ja P. Lamp. Möödunud aasta jooksul toodi kokku ligi 600 tuhat muna. Elva Munaühisusele kuulub oma veoauto, millega tuuakse munad kokkuostupunktidest Elva kokku. Munaühisuse piirkonda kuuluvad Elva vald ja linn, Konguta, Rannu ja Nõo vald.

Tuletõrjele uus kompaniipealik. Elva linna tuletõrjekompanii senine pealik Vello Roos lahkus oma ametist, kuna ta on ka Tartumaa brigaadi õppepealik ja Elva lendsalga palgaline autojuht. Tuletõrjeühingu juhatuse poolt pandi ette uueks kompaniipealikuks praegune juhatuseliige August Luksepp.

Järvest leiti naise laip. Elvast Verevi järvest leiti naisterahva laip. Laibas tuntj ära Elfriede Kenkmann, umb. 30 a. vana, elukoht Konguta vallas Jüri talus. Laip saadeti lahkamisele.

Aedvilja Keskühisus avas Elvas müügipunkti

Möödunud laupäeval toimus Elvas, Kesk tn. 31 Tartu Aedvilja Keskühisuse poolt aedvilja ostu-müügipunkti avamine. Vastavatud müügipunkti ellukutsumine oli tingitud tõsisest vajadusest, sest koha peal kasvatatakse rohkesti aedvilja, mille toimetamiseks puudusid aga tuluvõimalused, ning kohalikud elanikud pidid aedvilja ostmisel sageli palju vaeva nägema ja maksma kõrgemat hinda, kui see ette nähtud. Tartu Aedvilja Keskühisuse poolt avatud uus ostu-müügipunkt korraldab nüüd Elvas aedvilja ostu ja müüki.

Otepäält

Kontsert. Otepää tuletõrje seltsimajas toimus tenor Arno Niitofi kontsert, millest osavõtjaid oli üle 200 inimese, nende hulgas ohtrasti ka sõjaväelasi. Kontertant sai menu osaliseks.

Teisel suvistepühal on ette nähtud tuletõrje seltsimajas järjekordne kontsert tuntud solistide kaastegevusel. Kohale sõidavad Tallinnast metsosopran Mari Lang, tenor Lembit Aimre ja klaverimängija Vera Hellat.

...ja mujalt...

Valgamaalt

Suri Hummuli vallasekretär. Pühapäeval suri Hummuli vallasekretär August Sild, kes oli tuntud tiseda omavalitsusasutuse töömehena.

August Sild sündis 18. juunil 1881. a. Konguta vallas ning sai alghariduse Puhja kihelkonnakoolis. Vallasekretärina oli tegev 1909—1913 Udernas, 1913—1921 Laatres, 1921—1924 oli Valga maavalitsuse esimeheks, 1924. a. siirdus ta uuesti vallasekretäri kohale Laatresse, kus oli 1939. aastani. Selle järel oli ta Tõlliste vallasekretäriks ja 28. sept. 1941. a. kuni käesoleva ajani Hummuli vallasekretäriks. Kadunu maetakse 10. juunil Rõngu surnuaiale.

Saksa keele kursused õpetajaile. Haridusdirektooriumi poolt korraldatakse Helmes saksa keele kursused ka gümnaasiumi-õpetajaile. Kursuste algus ja õppetöö määratakse kindlaks lähemal ajal.

Puidustkannatajaile 15.000 Rmk. toetust. ERÜ Valga ringkonnaasmet on möödunud maikuus andnud puidustkannatajaile toetust üle 15.000 Rmk. suuruses summas.

ERÜ rahvakööginad tegevus. ERÜ Valga ringkonna rahvakööginis valmistati mais 18.500 liitrit suppi, mis jagati välja 33.833 isikule: ERÜ-lt abisaajaile 7105, õpilastele 1888, 25 asutuse ja ettevõtte teenistujaile 19.252, Linnavalitsuse sotsiaal-abisaajaile 1009 ja teistele isikutele 4388 portsjonit.

Viljapeksumasinad korda. Valga Maavalitsuse Põllumajandusameti poolt on Valgamaa vallavalitsustele tehtud korraldus kõigi viljapeksumasinate ja nende jõualikate kordaseadmise eest hoolitsemiseks eelolevaks hooajaks. Vallavalitsustel tuleb määrata vastav isik, kes pidevalt jälgib masinaomanikele antud korralduste täitmist peksumasinate kordaseadmiseks. Sama isiku ülesandeks jääb ka viljapeksutööde läbiviimise organiseerimine valla piirides.

Hävitav äike rahe ja vihmaga. 3. juunil läks üle Hummuli ja Helme valla äikesega kaasas hävitav rahe ja vihmasadu. Raheterad olid kuni 2-sm läbimõõduga ja maad kattis pärast sadu kohati kuni 20 sm paksune rahekord. Rahe purustas kõik taliviljapõllud ja peksis puruks ning maaga segi tärganud suvivilja-orased. On talusid, kus kogu rukis ja suvivilja-orased on hävinud 100%. Ägeda rahe- ja vihmasaju tõttu muutusid põllud täitsa veeväljadeks, kust vesi orgudesse vooktes viis mullaga kaasa ka külvise. Raheplirkonna laius on umbes 3 km.

Huvitav on märkida, et rahesajule eelnev vihm sisaldas suurel määral õietolmu, mis pärast sadu veele ja maale jättis kollase korra. Rahekahju läbi tekkinud olukorra tõttu ootas Hummuli vallavalitsus eile kohale Valgamaa põllumajandusjuhti härra Busemanni. On arvata, et osa suviviljapõlde tuleb uuesti seemendamisele.

Pikne lõi Hummuli vallas Põdra talus Matt Kivile kuuluva karjalauda põlema ja surmas laudas ühe lehma.

Tulikahju Härglas. Reede hommikul kella nelja paiku süttis põlema Hargla kirikla puukuur ühes seesolevate puudega., mis maani maha põles. Puud kuulusid koguduse õpetajale J. Maiorile. Kohale rutanud inimeste kaasabil suudeti tulest välja tuua siga, keda aga tulehaavade tõttu oldi sunnitud koha peal tapma.

Et puukuur asetses otse teiste hoonete läheduses, kardeti kogu kirikla hoonete süttimist. Vaikse ilma tõttu suudeti see aga ära hoida.

Koguduse ja õpetaja kahju on selgitamisel. Tulikahju põhjust juurdlevad ametivõimud.

HELMEST

Traditsiooniline rahvaränn ak lossivaremetele. Ristineljapäev on vanast ajast saadik Helme ja selle ümbruse rahvale kujunenud kogunemispäevaks Helme lossivaremetele. Tavaliselt korraldati sellel päeval varemetel pidustusi ja spordivõistlusi. Kuigi käesoleval aastal ristipäeva pühitsemine ülemaalliselt oli edasi lükatud 6. juunile, leidsid siiski inimesed peale töölt vabanemist võimaluse käia ära korra lossivaremeil, mis on ilusamald kohti Helmes. Õhtu eel oli tuhandeid inimesi varemeil.

Ristipäeva tööpäevaks kuulutamisega jäid ära suuremad ettekanded ja lõbustused, mis olid varem otte nähtud.

Võrust

Võru Majandusühing annetas ERÜ-le 1000 Rmk. Hiljuti pidas Võru Majandusühing oma aasta-peakoosoleku 69 liikme osavõtul. See oli esimene koosolek 3-aastase vaheaja järel.

Avakõnes tuletas juhatuse esimees J. Kraav meelde neid, keda on enamlased küüditanud Võru Majandusühingu perest. Ühingu liikmetest on ära küüditatud: R. Treimann, Fr. Suit, G. Suursaar, A. Kasak, H. Labi, H. Vooru, P. Veermaa, P. Erg, R. Ubanik, K. Kisand, A. Rüütel, P. Saan, E. Kalekaur ja J. Hagivang. Kokku 14 liiget.

Surmajuhtumite läbi on 3 aasta jooksul Ühing kaotanud 10 liiget.

Koosoleku juhataja P. Kitsberg avaldas Ühingu tegevusaruande, millest nähtus, et vaatamata rasketele aegadele on Ühing suutnud siiski kolme viimase aasta jooksul töötada puhaskasuga. Sellest määrati toetusena ERÜ-le 1000 Rmk ja Võru Vabat. Tulet. Ühingule 300 Rmk.

Ühingu juhatusse valiti J. Kraav, J. Udras ja P. Vald, revisjonikomisjoni J. Härmat, L. Leis ja G. Haabsaar. Koosolek lõppes hümniga.

Petserist

Noored kangelaskalmistut korrastamas. Eesti Noorte Petseri maleva noored on enestele võtnud aukohustuseks kohaliku kangelaskalmistu korrastamise. Tegeliku tööga alustasid noored juba 1. juunil, mil korrastati haudade ümbrus ja hauad. Keskpäev. oli kalmistul juba muru tasaseks põetud ja hauad musta mullaga kaetud. Tartust on istutamiseks tellitud ka rohkesti lilli.

Vabaõhuetendus Petseris. Petseri noor teater kavatseb juulikuu teisel poolel vabaõhuetendusena esitada Petseris Hendrik Visnapuu mässimängu „Killesmägedel". Tegelastena esinevad enämikus kohalikud asjaarmastajad näitlejad. Tegelasi on 20, statiste 80—100. Peale Petseri teatrihuviliste esineb ka kuus näitlejat Tartu „Vanemuisest", kellele on osad juba kätte antud. Petseri teatri tulihingeliseks juhiks on Petsermaa Rahvakasvatusameti juhataja V. Kudres, kes lühikese ajaga on suutnud teatrikunsti osas meie kodumaa mahajäänumas linnas palju saavutada.

A. Õunapuu mälestussammas seatakse korda. Eesti Noorte Petseri maleva poolt on astutud samme Anton Õunapuu mälestusmärgi taaspüstitamiseks. Ausammas avati Petseri Skautide Maleva poolt 26. mail 1939. a. Pitalova külas, Mälestusmärk kavatsetakse püstitada samale kohale, kus kaleviane A. Õunapuu langes. Avamine on ette nähtud Petseri vabastamise 2. aastapäevaks, mis on 8. juulil. Praegu on vastavad eeltööd selleks juba käimas.

Instrueeriti noortejuhte. 4. juunil toimus Petseris Petserimaa valdade noorte töörühmade juhtide instrueerimise koosolek, millest võttis osa igast vallast üks noorte töörühma juht. Töörühma juhtideks on enamikus õpetajad. Ettekannetega esinesid Petserimaa Rahvakasvatusameti juhataja V. Kudres, Lõuna-Eesti spordiinstruktor, Petseri apteegi juhataja jt. Koosolekust võttis osa ka E. Noorte peastaabi esindaja, kes andis selgitavaid juhtnööre suviseks tegevuseks. Ettekannetele järgnesid elavad läbirääkimised.

Petserimaalt

Petserimaa kindlustab end tule vastu. Et viimasel ajal on Petserimaa suuri tänavkütäsid mitmel korral tabanud hävitav tuli, siis on enamik talumehi asunud oma varanduste kindlustamisele vabatahtlikus korras, kuigi tulekindlustuse alal kuuluvad põllumajanduslikud elumajad ühes kõrvalhoonetega sundkindlustamisele, kuid mitte nende täies väärtuses, vaid bolshevike ajal hinnatud summa piirides.

Neid varandusi võib kindlustada aga samal ajal vabatahtliku kindlustuse korras kuni varanduse täielikku väärtuseni, mida ka umbes 70% varanduste omajaist on juba teinud. Samuti valitseb suur huvi loomade kindlustamise vastu, et loomade vähesusel õnnetuste korral vältida suuri kahjusid.

Viljandimaalt

Elektrifitseerimine jätkub. Paralleelselt muude töödega jätkub Viljandimaal ka maa elektrifitseerimine olemasolevate võimaluste piirides. Neil päevil lõpetati uue elektriliini pikendamine Viljandist lõuna suunas umbes 3 km ulatuses. Uue liini ehitamisega saab elektervalgustuse kümmekond majapidamist, teiste hulgas ka Viljandi valla Kutsari algkoolimaja. Peale nimetatud piirkonna jätkub elektrifitseerimistöö veel Tännassilma rajoonis ja mõnes teises magistraalliini piirkonnas.

Narvast

Teater läks metsatööle. Laupäeval, 5. juunil sõitis Narva teater järjekordselt Jämburgi, kus anti rindesõduritele rida kirevaid õhtuid.

Pärast etenduste andmist sõirdus enamik teatri personaalist Repniku metskonda metsatöödele, kus kavatsetakse üles töötada teatri aastaseks küttetarviduseks minev puude hulk— 200 rm².

Pärnust

Raehärrad selgusid. Pärnu raehärrad on selgunud ja sisedirektori poolt kinnitatud. Raehärradeks on: Maks Jürisson, Mihkel Kangro, Hans Laurits, Juhan Kangur, Oskar Kollist, Jüri Kuuter, August Annus, Elmar Rõigas, Jaan Talvaru, Julius Kõrts, Juhan Smitt ja Martin Seller.

Maanõunikkudeks on kinnitatud: Johan Sossi, Arne Ilmjärv, Vold. Katjel, Riho Palover, Ado Rõõmussaar, Hans Leesment, Kristj. Tammer, Joh. Tohev, Jul. Parijõe ja Hugo Lippur.

Haapsalust

Haapsalu elanike arv vähenes tunduvalt. Juuni algul oli Haapsalus kokku 4217 elanikku, neist mehi 1663 ja naisi 2554. Kuu jooksul vähenes elanike arv meeste osas 148 ja naiste osas 180 võrra.

Idarindel surt 28. mail 1943
pioneer-rms
Raimund Veenmaa
Mälestab
väeosa ülem ja meeskond

14. V 1943. a. langenud võitluskaaslast
SS-unterscharführer
Alfred Suug'i
mälestavad
võitluskaaslased

Vaikselt kaotundides lahkus meie keskelt hea ja armas
Jakob Sirg
* 11. VIII 1883. † 6. VI 1943
Pumšrikpanek ja ärasaatmine 12. VI kell 10 Tartu Maarja kalmistule. Matmine kell 3 p. l.
Leinavad
lapsed, lapselapsed, väimees, miniad ja omaksed

Ilmus lagevesse unne meie armas emakene ja õde
(sünd. LUHT)
Mari Tamm
* 10. XI 1867. † 9. VI 1943
Kirstupanek 10. juunil kl. 9 õhtul. Muidasängitamine Tartu Maarja kalmistule 12. juunil kell 3 p. l.
Ühustamatus leinas
lapsed, lapselapsed ja vennad

KES TEAB?

Palun sõidamest neid õnnelikke eestlasi, kes pääsesid Venemaalt ja teavad midagi Tallinnast mobiliseeritud **August Aunast'i** saatusest. Viimane teade Molotovist. Palun teat. Erna Annastile, Voore p.-ag., Tartumaal.

Palun kõiki kodumaale tagasijõudnud eesti poegi, kellel oleks mingisuguseid teat. minu pojast, kutsealisest **Aksel Kits'est?** Viimane teade Verioja jaamast. Palun sõidamest teat. emale Adeele Pärlin'ale, Voore p.-ag., Tartumaal.

VANEMUISE TEATER

Neljapäeval, 10. juunil kell 18.30
KRATT
Reedel, 11. juunil kell 18.30
VALGED INDIAANLASED
Esietendus
Laupäeval, 12. juunil kell 18.30
NÕMMEKINGSEPAD
Reserv. „Puhk. & Elurõõmule"
Pühapäeval, 13. juunil kell 12
VALGED INDIAANLASED
Pühapäeval 13. juunil kell 17.30
DON PASQUALE
Esmaspäeval, 14. juunil kell 12
KRATT
Esmaspäeval, 14. juunil kell 17.30
KÕRBOJA PEREMEES

KINOTEATRID

10. juunil 1943
Algus kell 15, 17 ja 19. pühap. kl. 13, 15, 17 ja 19. Kassa avatud ärtp. kl. 14 pühap. kl. 12
VICTORIA
Manoeč
Albert Matterstock, Attila Hörbiger, Anneliese Uhlig.
APOLLO
Ärasõit!
Leni Marenbach, Ferd. Marian
ATEEN
Kuus päeva puhkust
Gust. Fröhlich, Maria Andergast

KORTERIOTSIMISED

Üllõpilased soov. **mõbl. tuba** kõõgiga või selle kasutamisega. Teat. slt. 8755.

Noormees soovib korralikku perekonda erasissekäiguga möbleeritud **tuba.** Soovitav I linna osas. Vajalik küte olemas. Kiri slt. 8730.

Kaks rõigitööl käijat noormeest otsivad vähese mööbliga **korterit.** Soovitav keeduvõimalusega. Küte olemas. Teat. Aavik. Veski 28—3.

Tallinn-Nõmme — Rahumäe (Valdeki) rajoonis, ilus **3-toaline korter** vahetada korteri vastu Tartus. Teat. telef. 31-04.

Korter, 3 toa, kõõgi ja eestoaga, hästi pliikesepaisteline, vahet. 4—5-toaline korteri vastu. Teat. J. Malini pudukärri, Sõõgiturg nr. 4.

Otsitakse omaette või perekonda erasissek., korralikult **möbl. tuba** ametiasjus ajutisteks peatustekś Tartus. Võib olla ainult suvekuudeks, või ka **aastaks.** Teat. Herne 12—3, iga päev kella 8—10-ni ja 4—6-ni.

Ilus, korralik **2-toaline korter,** vanni, eestoa ja köögiga, keskkinnas, vahet. suurema, 3—4-toalise korteri vastu Tähtvere linnaosas. Teat. slt. „Soe korter".

Kaks eraldi sissekäiguga **tuba** (köögitarvitamisega) vahet. 2—3-toalise korteri vastu, ühes köögiga. Teat. slt. 8782.

KALLASTEL

võtab „Postimehe" tellimisi ja kuulutusi vastu
hr. HENN RAUDJÄRV

TÖÖPAKKUMISED

Üllõpilasi tarvis ülikooli poolt kohustusliku põllutöõna arvestatavale alatööle, ravimtaimede alal Tartu linnas. Teat. saab Tartu Linnaaptegist.

Vajatakse **maale tallu perenaist ja sulast** (teostöötegijat). Teateid saab Tööametist, Riia tän. 60, või restoran „Riiamägi", Võru 2.

Meestöölisi tarvis kohralikku tallu, kes põllutööd tunnevad. Läbi rääkida Tööametis, tuba 19, või Liile tn. 22—3.

Vajatakse tallu **karjust-tütarlast.** Võib ka poisike olla, kes on enne karjas olnud. Kaupa tehakse Meltsiveski 38—2, või Tartu Tööametis, Riia 60—15.

Vajatakse **naisteenijat** Rõlka tallu, Ropka valda, raudtee äärres, linna piiril. Teat. saab Tartu Tööametist, tuba 15.

Maale apteeki tarvis **majateenijat,** Tööameti kaudu. Lähemalt Emajõe 8—6.

TUNNID

Soovitakse **klaveritunni-andjat** algajale. Teat. slt. 8769.

Masinakirja-tunnid. Tartu. Kroonuaia 31—1. N. Müller.

OSTETAKSE

Raamatuid. Kalevi 34—3.

Kiiresti jalgsevanker. Teat. Kalevi tän. 99—7. S. Möller.

Alum. keedunõu, lavd, toole, vana küüliküid ja kanu. Aleksandri tn. 109-a—4. Tikk.

Lapsekäru. Teat. Kroonuaia tn. 12—2.

1" raudtoru 16—20 m ühes mahvide ja vinklitega. Teat. Kuu 26—2. Kodus kella 17—20.

Suviülikond nr. 50—51. Kiriad Rõngu p.-kontor „Ülikond" all.

Kaheinimese voodi. Võib ka pruugitud olla. Kirj. slt. 8764.

Korras **viljaniidumasin.** Kirjad: Rõngu p.-kontor, „Viljaniitja".

Eesti rahvariided. Teat. kirjal. kuni 14. skp. A. Sepmann, Pärnu mnt. 97—8, Tallinn.

Kingad nr. 42. Lepiku 1-a—1.

Tenniskingad nr. 38. Teat. slt. 8761.

MÜÜAKSE

Mootorrataa, küljekorviga, 1200 ccm. Rmk. 650, **bajaan,** Rmk. 350. Rõngu v., Astuvere küla, „Kolga" talu. Lemberg.

N. kevadmantel v. saledale kasvule. Rmk. 30.—, ja n. vildid nr. 37. Rmk. 10.—. Vaba 20—2. kella 17—20. Lepp.

Valge **leerikleit** (väiks. kasv.). Hind 18 Rmk. Raudtee 1—6. Rähni.

MITMESUGUSED

Põhade-eelsed saunad

on kõetud reedel, 11. juunil kella 11—21-ni ja laupäeval, 12. juunil kella 9—21-ni s. a.

Tartu saunapidajad.

Palun seda isikut, kes võttis 6. juunil Aia tän. 5 aiast kivi pealt **pruuni pintsaku,** see otsekohe tagasi tuua. Isik on majaelanike poolt tuntud.

Paremast materjalist k. k. **suvikingad** nr. 36.5 (sobivad leerilapsele) vahet. p. k. k. lõigetega suvikingade nr. 37 vastu (lakk või shamss). Näha 9. ja 10. skp. kl. 17 alates Tähtvere 29—1.

Vahet. uued ussinahksed **kingad** nr. 35 s'amss- või shevrookingade nr. 37—38 vastu. Pulestee 49-a—1, kella 18—19.

Uus must **zhorzhett-kleit** vahet. suvikleidi vastu. Uus tn. 53—6.

Korral. valge **siidkleidi** laenan leerilapsele või pruudile. Teateid saab Võru 120—7.

Meester, uued **suvikingad** nr. 41 vahet. nr. 42—43 kingade vastu. Teat. Kuu 26—2, kodus kella 17—20-ni.

KADUNUD

Kaotatud 8. VI kl. 14.30—16.30 vahel meester. pruun nahast **rahatasku,** minnes Pauluse surnuaia juurest Võru teed kuni Ülenurme peatuseni. Ausal leidjal palun. vaevatasu eest ära tuua Väru 126-a, pudukauplusse.

Sõjaväelane kaotas 8. skp. kl. 1½9 ajal Riia või Ülikooli tänaval **kellaripatsi.** Hõbe, äärtel kullat, kuulikesed. Küljes oli väike pärlmutrist kellaimitatsioon. Ära anda palutakse Tartu Välikomandantuuris 11-a osak.

Pühap., 6. skp. kaot. siniseskirju naister. **pearätik** (sits). Tartus või Tallinna maanteel. Ausal leidjal palun ära tuua hea vaevatasu eest Leibüroosse. Rätik oli võõras.

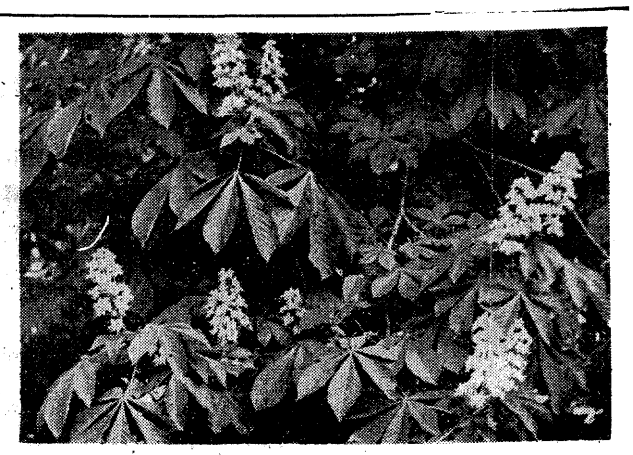
Kad. **Armilde Keeru** isikutunnistus. Tartust Tammistu sõites. Palun ausal leidjal vaevatasu eest ära tuua Narva 91—2, või Tammistu p.-ag.

Kadus must **angoora kaas.** Palun teat. Ülikooli 44—6.

PALA-JOEL

võtab „Postimehe" tellimisi vastu
E. HAABOJA

Kristjan Raua töö ja looming

Ammu see oli, kui matsime Ants Laikmaa. Nüüd 19. mail suri Kristjan Raud. Nii oleme kaotanud kaks oma vanema generatsiooni kunstnikku, keda eesti ühiskool nende töö ja kunstiloolise osatähtsuse hinda. misel austas audoktori nimetusega.

Nii oleme ilma kahest sammasmehest, kes esimestena oma kunstilise tegevuse ja kunstikultuuriline tähte tõid oma rahva noore hariduselu keskele ja seega said kunsti ja hari. duselu ühendajaiks eesti rahvusikul. tuurilises elus. Nad kumbki tegid seda mitmeti erinevalt oma annete ja loomu erinevuste kohaselt — Ants Laikmaa rohkem kunstipedagoogina ja loomingult vaatlejana ning nautijana, Kristjan Raud vähem õpetajana, aga loomingult tõelise loojana, kantud peenekoelisest iiüürilisest ja filosoofilisest ellusuhtumisest.

Ants Laikmaa reaalse loomuga vitaalsus rabas ja rabeles arendavalt keset igapäevaelu ja raius signa sisse kunstinärvi, Kristjan Raud tõmbus rohkem sõvenemisse ja püüdis avastada ning avastaski mele rahva südames õitsvaid suuri ilu muinasilili.

Ants Laikmaa Tallinnas ja Kristjan Raud Tartus — esimene reaalsema loomuga keset sekeldavat ärilinna, teine idealistina aadete ja ideaalide pilstitamise tsentrumis —, nii nad asusid oma tööle kõlesoleva sajandi algul, mil teostus eesti renessanss ja vastse kultuuri hoogne rajanemine.

Nüüd puhkavad nad mõlemad. Meie elu on viimasell aastail saanud kohutavaid lööke, seepärast need surmasündmused mööduvad valkselt me tähelepanust.

Kui Kristjan Raud 1909. a. kirjutas, et „suured müstilised muinasilled õitsevad alles meie südametes" ja et „rahvageenius ootab ainult võlmalust jälle tõusta nagu phöniks", siis kahtlemata tulevased paremad päevad annavad meile soodsamaid võimalusi imetleda neid avastatud muinasilili, mis jäädvustatud Kristjan Raua loomingus, ja annavad ka parema võimaluse Kristjan Raua kui selle muinasilu fikseerija austamiseks.

* * *

Kristjan Raua eluloolisi andmeid oleme juba mitmel korral kuulnud ta juubeli-sünnipäevade tähistamisel. Siin me ei jutusta enam ta elukäiku. Mainime ainult nii palju, et ta sündis teoorjuse loojangul ja uue elu koidupunas (1865). Ta iga ulatus üle 77 a.

Mida ütleb see meile? Seda, et Kristjan Raud elas kaasa kõik need püüded ja ihad, pingutused, ebaõnnestumised, mis mele mõrudes feodaalting. gimustes kurnatud ja valmupimedus. ses hoitud, aga tema sünniajal juba ärkvele löönud talupojamassist kujundas tänapäevase kultuurrahvuse sellel kujul, nagu praegu oleme.

Kui võtame teatavaks, et viilkerah. vana meie võitlus edenemiseks ja kultuuriväärtuste loomiseks polnud mõeldav muidu kui sellega rööbiti käiva võitlusega rahvusliku olemasolu eest suurrahvaste tõmbetuultes, siis mõistame vahest kõige paremini Kristjan Raua kunstilise mõtlemise värvingut ja kontseptsiooni ning tõekspidamisi, mida ta moodsa individualistiliku loojana hoidis lahutamatus seoses rahva ürgse kollektiivse ilumeele alustega kui rahva vaimse olemasolu ühe eeltingimusega.

Seepärast ei laskunud Kr. Raud kunagi oma loomingus ja töös kõrvale põhimõttest, millest kirjutas 1909. a.: „Ise tegin. Nii võisid meie esivahemad ütelda. Kahelda ei ole. Omapära sihis. Algupärase iseärasuse alusel peab kasvama meie elu. Otsemat, loomulikumat teed ei ole."

Kust leida vankumatu jalgealune sellele iseele, omapärale? Kust leida rahvusliku elumõistmise sügavust ja vankumatust vastukaaluks sellele ilmetule pinnalisele, mis iseloomustab rahvusvahelist mehhaniseeruvat tsivilisatsiooni koos auto-, ajalehe- ja raadiokultusega? Kristjan Raud kandis südames tõekspidamist, et kunst ja teised vaimsed väärtused on rahvaste kalleim vara, aga selle vara ehtsus oleneb rahva ürgseist, kollektiivseist tõekspidamisist ilu ja elu mõistmises. Need tõekspidamised on realiseerunud sõnalises ja ainelises vanavaras.

Eesti rahvusliik uus kultuur võib tema arvates erilisi ilusi kanda, kui ta saab olla seoses ja osasaamises rahva ürgsete vaimujõududega.

Sellest mõistame kõige otsemalt Kristjan Raua tööd ja loomingut: suurema osa oma elujõust andis ta eesti. ainelise vanavara kogumisele, olles ühtlasi tulihingelisimaks meheks eesti rahvusliku ainelise vanavara kogumise õhutamisel ja organiseerimisel. 14. aug. 1909. a. esines ta „Vanemuise" saalis: „Meil kõneldakse palju põllust ja põluharimisest, karjast ja karjakasvatamisest, aga kui tõna homme Eesti siit maapinnalt ära pühitaks, mis teie arvate, mis jääks siis järele, mis Eesti nime edasi kannaks? Ta tuhanded ja miljonid. Ei. Dr. Hurda iseäralise kapi müsteriöös sisu! Mis see on? See on eesti vanavara kogu. Ärgu mõteldagu, et seda korjamis. tööd seepärast tehakse, et Eestile nime teha, ei, vaid seepärast, et neis kogudes on varjul väärtused, mis on igavesed, mis elu parandavad, ülendavad, tervendavad ja uut kõrgemat elu loovad."

Kui dr. Hurt sai suursambaks E. R. Muuseumi sõnalise vanavara osas, siis Kristjan Raud kui ainelise vanavara kogumise õhutaja on selle muuseumi ainelise vanavara osa väärseks sambaks.

Ülaltoodud mõttekäik on seevõrra Kristjan Raua elumõtte usutunnistuseks, et ta otsekui põles kogu oma noorema eluea selleks, et kirjutada ajalehtedes tuliseid üleskutseid, kutsudes kaasalöömisele kogu rahvast, haritud noorsugu, intelligentset kooli. õpetajaskonda tõkku tooma sisu E. R. Muuseumile. Tänu sellele on meil nüüd jäädav tugev side oma minevikuga. Ülalmainitud „tuhanded ja miljonid" on löödud segamini, aga rahvas loov algupärane vaim on säästetud ja elab edasi.

*

Kogu tolle heitleva pingutava kogumistöö kõrval eesti uue kunsti alusvaraks elas ja pakitses Kristjan Raua kunstniku tugev loov tahe. Muuseumi varaaida rikastamise vajadus, mured ja ihd ja teisedki eluvõitlused haarasid Kristjan Raua seevõrra töökeerisesse, et ta kunstilisele loomingule algul leidus üsna vähe mahti.

Jah, tõsi — päris algul küll, kui ta alles andus õpinguile Peterburi akadeemias (1893—1897) ja hiljem Saksamaal (1897—1902 vaheaegadega). Eriti Peterburi ajastust on tal väärtuslik kogu teoseid realistilikus vaimus, mis kujutavad meie maalnimeste elu, muresid, valulisi mõttevärvinguid, looduse põhjamaisi kajastusi (nimetame neist: „Küünia valgusel", „Üksinda", „Kartulivõtt", „Kodus", „Kolle", „Purjepaikajad", „Kardsepad", „Torupillipuhuja", „Ketraja", „Keetja", „Maastik taludega", „Maastik kirikuga" jne. jne.).

Peab tunnistama, et Kristjan Raua realismi paremik teostus just neil õpinguaastail. Üsna noormehepõlves oli ta prof. Teichmülleri kodus imetlenud O. Hoffmanni maalinguis seda tõslasja, kuidas reaalne elu, maaelu lihtsus, võib aineks olla kunstilise realiteedi ilule. Seda realistilikku joont jätkas ta ka Peterburi akadeemias. Imetlenud seal küll uusklassikalisi akademiste ja muuseumides kuulsaid renessansi-meistreid, jäi ta endale siiski truuks. Sest selle ajastu vaimu kandis ka tõmme realismi poole ja akadeemismki taandus selle värske edukäigu ees.

Kuid nii, nagu ta ei andunud akademismile, mille aupaiste oli ikkagi suur küllalt, nii ei lasknud ta end mõjutada ka realismi sellest ainestikust, mis venelaste suures pealinnas liikvel, moes ja hinnas oli (vene küla- ja tõö. lisrealism). Raud ei ihanud karjääri ega seadnud silmi selle järele, mis hästi läheks. Raud jäi kunstnikuks puhtaimas mõttes, tegutsedes ainult oma sisemiste tõugete ajel. Tema kunst elas ainult oma elu ainevallale. Ja see ainevald oli ta lapsepõlve kodu ja kodumaa rahva elu, kodumaa inimesed, kodumaa loodus.

Oma kunstis lisas ta sellele kodumaisele juurde neid kajastusi, mis selle elu vaevaküllasus ja nukrus olid jätnud ta tundekudedesse. Ta uskus, et kunsti ehtsus ja sügavus on võimalikud ainult nende tunnete käsitamisel, mida ei võeta ette, vaid mis on hingele olulised. Õppevaheaegadel tõttas ta meelsasti Peterburi uhketelt prospektidelt meie külaelu vaatlemistele ja siin valmisidki peamiselt ta tolleaegsed parimad realistilikud teosed. Vaadelgem ta tööd „Üksinda" — seal on lihtsuse otsemeelsust ja seepärast selle nõgine hämarus ning muldpõrand mõjuvadki nii koduselt, usaldusväärselt. Või vaadelgem ta töid „Küünia valgusel", „Ema" — neis jooniseis pole oluline mitte figuraalne osa, vaid see kaduviku kurb heli, mis on omane hilisügisele ja ka inimestele, kui nad on ammu õitsenud ja nüüd jäänud kännuna toanurka. Need on pildid sellest nukrast leplikkusest, mida tundsid paljud meie taluemad, kes lapsi olid õnnistades saatnud kaugetele radadele võitlema paremate päevade eest nii iseendile kui oma rahvale.

*

Kristjan Raua idealistlik loomus ei rahuldunud aga realistliku loominguga küllaldaselt, olgugi et selle paremikku valas rohkesti hingelisi momente.

Tema ellusuhtumises on väga palju tundeküllast hinge. Küpses meheeas saab ta kunstikreedoks just selle hinge ja objektiivse maailma vahekorra kujutamine. Ta vaimus on palju fantaasialendu, aimusi, mis tungivad ületama tõsielu ja looma kunstilist maailma. Tema oli arendanud end noorpõlves tugevaks realistiks, oli võimeline võitma ja ületama realismi. Ta astus selleet väljapoole — irrealiteetidesse ja lõi meile ainulaadse sügavinimliku ning tõelise kunstimaailma. Tema arusaama järgi on suur ja õilis kunst ainult ürgtunnetuslik, kus loomingusse olgu suletud kõik, mis hoiavad seoses elutahte tuksumisi suure elu mõistatamatusega. Ja see ongi kunsti tõeline ülesanne — luua kunstireaalsusi neist nähtamatuist elamusist ja aimusist, mis pesitsevad vaimus ja mis fantaasia kaudu võtavad teatavad vormid.

Mainime siin ta üldainelisi teoseid sellest kallakust — tsükkel „Inimene ja öö". Matuserong, kus viimases näiteks ei liigu enam rühm realseid inimesi, vaid see on midagi olulisemat — on leinavaev, mis siin sammub!

Nii ongi Kr. Raua meheea kunstiloomingiliseks lõpptulemuseks realismi võitmine, tung irrealiteetidesse ja tehnilise küpsuse kasutamine täiesti omalaadse tundemaailma kunstiliseks kujundamiseks. Kui aine on irreaalne, siis loomulikult peavad ka vormid irrealiseeruma. Nii mõistame ta loomingu sisu ja vormi vastavust. Mõistame ühtlasi ka ta sügavat kaalumist ja läbimõtlemist, millega ta viimistleda püüdab oma kompositsioonide ülk. sikelementide mõõdulisi ja stiililisi vahekordi, et saavutada täiuslikkust.

*

Sõvenenuna meie muinsusesse, muistendeisse, kangelaslugudesse ja mõistnud neis elavat vaimsust, tunge, jõudu, suhtumist elu üldsusega, lõi Kr. Raud oma loomingu enamiku just neil ainetel. Metsavaimud, vetevaimud, tondid ja kangelased, murevaimud, nõlad, järvede rannad jne. on ta loomingu enamiku sisuks. Ja suurim ind on pühendatud Kalevipoja lugudele.

Muinasmaailm ei ole Rauale meelelahutuslikuks lugemiseks, vaid ilmutuseks sellest põlisest ja sügavast, mis elab rahva elutahte ja elumõistmise tagamaadel ning otsib kooskõla maailma kõiksusega.

Kr. Raua töökoorem äraelamiseks ja sõvenev mõtteraskus takistasid kord ta produtseerimist sel määral, et tuli kahtlus, kas ta mitte väsinud pole, nagu väsib meie raskes võitluses enamik vaimuinimesi juba veel tublis meheaastas.

Kuid Raua juures puhkes loomisviljakus otse puistavaks just vanas eas pärast 60 kuni 65 aasta vanust. Ta Kalevipoja ained ja palju teisigi sündisid just siis peamiselt.

Ta põles ja sünnitas otse kui kiirustades — et ei jääks ütlemata kõik see, mis südames oli küps. Ta väsis vanaduses juba mälult mitmeks igapäeva-asjaks, aga loomishoog oma fantaasia tungidele oli nooruslikult erk. Veel mõni päev enne surma töötas ta valude kiuste.

Mitte Raua muinasloolised ained, vaid ta loomingu sisemine olemus teeb ta eesti rahvuslikemaks kunstnikuks. Tema mõte ja südame eriliselt kristalliseerunud auväärsus on lisaks kui puhastustuli, mis meie rahvusliku ürgolemuse kunstis puhastab ülevaks ja kauniks.

*

Praegu pole aeg monumentide püstitamiseks. Meie kultuurielu südametunnistuses on aga Kristjan Raual imekallis monument juba olemas. Ta ise püstitas selle ja ise hoiab ta ülal.

Meie — mis võiksime meie algul? Mõtlen kõige teostatavamale: ta kergesti reprodutseeritavaid must-valgeid teoseid tuleks avaldada mõjuvas formaadis trükituina, et nad kanduksid kodude seinaehteiks. Ants Laikmaa „Kaugel näen kodu kasvavat" osutas sel kujul kord suuri teeneid meie rahvusliku iseteadvuse kinnitumisel omaaegse inteliigentsi kujunemisel. Kristjan Raua loomingu sisemine jõud peab ka oma missiooni täitma.

Ja teiseks — muidugi tuleviku muusikana —, mõnigi Kr. Raua teos võiks edaspidi mõnegi avaliku asutise halle kaunistada suurte seinapiltidena, kui seda teostataks mõne kunstniku poolt asjatundlikult ja Kr. Raua joont mitte moonutades. Monumentaalsuse momendid ja teatud dekoratiivne laad mõne teose juures võimaldaksid seda hästi. Kuid see — eks mõteldagu tulevikus!

—OOL

Eesti ilmaliku koorilaulu algiättel

80 aastat esimesest laulupäevast Sõrves

Et lähemail aastail on kavas korraldada järjekordne laulupidu, siis on põhjust meenutada peatükki meie koorilaulu ajaloogadelt, mil ei kaalutud ükskeise ajaloolisi teeneid, vaid usuti kaasinimeste inimväärtusse ja tuldi kokku, et arendada seda, mis igaühes on parimat. Mõeldud on siin a. 1846—1875 Anseküla pastorina toiminud Martin Körberi ilmaliku koorilaulu harrastust, tema kontserte ja laulupäeva 1860-ndail aastail.

KÖRBER SÕRVE KOORILAULU ARENDAMAS

Körberi töö Sõrve koorilaulu kultiveerimise alal algas 1848. a. paiku, mil ta kutsus Anseküla köstriks ja kihelkonnakooli õpetajaks andeka ning musikaalse Peeter Südame, kes on kirjandusloos tuntud „Suur-Tõllu" autorina. Töö toimus kahel joonel: ühelt poolt laulõpetusena koolides, eriti kihelkonnakoolis, ja teiselt poolt täiskasvanute koori väljakoolitamisena. Kooliõpetajaks valis Körber ainult muusikaliste võimetega inimesi. Õppetöö jooksul käisid kihelkonnakooli õpilased laupäeviti nädala jooksul õpitud laule kirikumõisas pastorile ette laulmas ja suviti heinamaarjapäeval läksid koolid rongkäigus kiriku juures asetsevasse männikusse — lauluplatsile, kus iga kool oma laulud ette kandis. Kahjuks pole teada, millal mainitud suvised esinemised algasid, küll aga teame, et need kestsid Körberi Sõrvest lahkumiseni (1875).

Nn. Anseküla koor põhjenes kirikukooril ja täitis alguses peamiselt vaimulikke ülesandeid. Aegamisi tõusid tema võimed Körberi ja Südame pingelise töö tõttu. Ühtlasi sai koor lisajõude kooli lõpetanud musikaalsemate õpilaste hulgast. Tenorilauljaid ütleb Körber koguni väljastpoolt oma kihelkonna piire hankinud olevat.

1850-ndail aastail avardus Körberi huvi ka eestikeelse ilmaliku laulu alale. Nõnda kirjutab 1862. a. meie maapastor: „Muidugi teada, head vaimulikud laulud on ikka keigeülemad. Aga ka muud laulud, kui neil aga hea tuum sees, on head ja kasulised." Algava lauluviljeluse repertuaariks kasutas Körber teatavasti suurel määral enda loodud või mugandatud viise ja tekste. Praktiline kätteõpetamine toimus köster P. Südame poolt, kuna Körber andis vijmase lihvi. Tuleb tähele panna, et endistes käsitlustes on P. Südame osa Sõrve lauluviljelemises liialt varju jäänud esindusliku Körberi kuju taha.

KONTSERT KURESSAARE LOSSIS

1862. a. paiku arvab Anseküla 20-liikmeline koor ennast n.-ö. leerieaiiseks saanud olevat ning julgeb avaliikkuse ette astuda. Avaliikeks esinemisteks sai Körber nähtavasti tõuget ka 1861. a. toimunud saksa laulupeost Riias, millest ta osa võttis. Esimene Anseküla lauljate kontsert toimus heinamaarjapäeval 1862 Kuressaare lossi saalis. Körberi kirjelduse järgi oli maa pärisrahva esinemine ilmaliku lauluga selleaegsel Saaremaal midagi ennekuulmatut, mistõttu aadlipublikut nii hulgaliselt kokku voolas, et selleaegne suurim Saaremaa saal ei suutnud kõiki mahutada ning paljud pidid ettekannet kuulama lahtiste akende taga. Kuid kuulajaskond ei koosnenud üksnes balti sakslastest — et „hea laulmise himu saaks äratud Sõrvemaa kitsast rannast Muhumaa väinast saadik", selleks oli Körber saatnud Saaremaa kihelkondade koolmeistreile kontserdi vabapääsmed. Nõnda oli kuulajate hulgas ka Körberi huviosaline, köster Mihkel Kallas, koorilaulu kultiveerija Kaarmal, kelle tunnistust mõõda Sõrve rahvariides poisid ja tüdrukud esitasid oma 21 pala üle ootuste-kartuste hästi, leides kogu kuulajaskonna imetlevat tunnustust. Kallas lõõb koos teistega käsi kokku ja soovib, et „meie pisike Saaremaa rahvas ja kogudused otsegu üks laulu koor oleksid . . .".

Eestluse seisukohalt on aga tähtsam 80 aasta eest toimunud Sõrve laulupäev. Sõrve „laulupidul" laulab eestlane eestlasele „eht eesti viisi", nagu kirjutab „Perno Postimees". Sõrvelaste sentimentaalsed viisid ei põrka vastu rüütlilossi raskeid seinu, vaid hõljuvad rüvetamatus kodupoolsaare looduses.

„TALUKOPLIS, VAINU PEAL. . ."

3. nelipühal, 21. mail (uue kalendri järgi 2. juunil) 1863 sammus siis vahepeal 30-liikmeliseks paisunud Anseküla koor oma punase-rohelise-valge lipu all, saadetuna kolmest naabervalladede koorist, peoplatsile, mis asetses „ühes talukoplis, vainu peal, ilusa lehtpuude all". Vastandina E. Arro väitele, kes ütleb, et Sõrve laulupäevast osavõtnud kooride ja lauljate arv pole teada, võime kooride hulga kindlaks määrata neljale. Lauljate arvu suhtes saab teha kaudseid oletusi. Anseküla kooris oli 30 inimest, vaevalt võisid teised koorid olla suuremad, küll aga väiksemad. Nõnda võib arvata, et üle 500-pealise kuulajaskonna ees seisis 50—80 lauljat. Peale avalaulu „Tere, laulu armastajad!" käskis Körber kuulajaid rohule istuda ja selgitas oma lauluviljeluse põhjusi. Ta soovivat rahvale paremat ajaviidet, „sest tal olla hale meel, et talurahval muud meelelahutust ei ole kui viinajoomist, laiskiemist ja tühja, pealegi roppu naljaheitmist". Edasi tõstis „Ansiküla õppetaja" esile ilmaliku laulu tähtsust: „Sirp, vikat, ader ja ägi ei sündida ka mitte kiriku kasavõtta, ja olla ometi tarvilised ja kasulised riistad. Nenda ka ajaliku laulude laulmine."

Peale Körberi kõnet kanti poolteise tunni jooksul ette peamiselt eelmisel aastal „Sõrvemaa lõkeses" ilmunud neljahäälelisi laule. Sellele arkaadilisele panoraamile lisandas Körber ülimpilisi jooni laulude vaheajal oma uute luuletuste ettekandmisega. Lõpuks esitati veel üks vaimulik laul ja Körber pidas palvuse. „Perno Postimehe" kirjasaatja lõpetab selle „üksi taluinimestele valmistud" peo kirjelduse sõnadega: „Minu meelest oli keik ütlemata kena." „Rigaer Zeitung" rõhutab, et Körber pole sellega mitte üksnes lauluhuvi äratanud, vaid on ellu kutsunud erilise laulupeo mõtte üldse.

Veel sama aasta 1. augustil esines Körber oma 30 lauljaga Kuressaare supelsalongi aias. Ka sedakorda on keegi Pärnu muusikatundja rohkem kuulnud, kui oli lootnud. Eriti on talle meeldinud koori esinemine ilma nooditeksti kasutamata.

LAULUORAS TÄRKAS IGAL POOL

Körberi algatus ilmaliku laulu harrastamiseks leidis elavat vastukaja. Mõte oli nähtavasti mitmel pool liikuma hakanud balti-saksa laulupidude (Tallinnas 1857, Riias 1861) mõjul. Oli vaja ainult esimest julget sammu asja praktiliseks teostamiseks. Selle esimese sammu astus Körber Sõrves. Körber oli oma humanistlikust talupoja-armastusest tahtmatult andnud tõuke liikumiseks, mis hiljem sai oluliseks teguriks maarahva halli massi estlasteks muutumisel. Siin nähti, et ka eestlane võib eestlasele kunstikavatsuslikku meeleülendust pakkuda.

„Perno Postimehe" toimetaja ja esimese üldlaulupeo hing J. V. Jannsen tunneb kõige elavamalt kaasa Körberi aigatusele. 1862. a. kontserdi puhul hüüab ta oma nädalalehes: „Laulupüha Eestlastest ja eestikeeli, no seeb see oli, mis ma ammu ootasin!" 1863. a. Sõrve laulupäeva kirjelduse lõpul kutsub Jannsen koolmeistreid Körberi eeskuju jälgima ja sama aasta Kuressaare kontserdi teates soovib ta, et „lauluoras igal pool tärkaks kõrtsilaua äärse alduraidutamise asemel". Samas on tal hakanud fikseeruma hulgaliste laulupidude mõte: „Olgu see ehk veel muidu armas unenägu, aga ma näen otsegu valmus juba ette, kuida edespidi ka eesti lauluseltsid sui ajal siin ja seal maakonnas laulupiduks kokkukoguvad . . ." Pole kahtlust, et nii Jannsen kui ka mitmed teised eesti koorilaulu-harrastajad on Körberi tegevusest julgustust ja hoogu saanud. Seda imelikum on, et Jannsen on 1869. aastaks oma eelkäija sootuks unustanud, nõnda et juubelilaulupidu käsitati mitte ainult esimese üldlaulupeona, vaid esimese eesti laulupeona üldse. Ka hilisemad autorid on üle libisenud sellest kaugel Sõrves kõlanud laulust. Isegi veel iseseisvuse ajal ei tea vanemaid laulupäevi käsitlev T. Vettik midagi Körberi tegevusest. Ka Saaremaa kirjamehed on mitmel korral unustanud just olulisima Körberi lauluharrastuses — Sõrve laulupäeva.

Lõpuks mainitagu, et Körberi laulupäev oli esimene sellesarnane mitte üksnes eesti keele alal, vaid kogu Baltikumis üldse. Esimese Läti laulupäeva korraldas pastor Neiken Dikli kihelkonnas aastal hiljem — 1864, samuti kolmandal nelipühapäeval — siis ilmselt Körberi tegevuse eeskujul.

Peale 1862.—63. aasta esinemisi tõmbus Körberi tegelemine koorilauluga Sõrve piiridesse: toimus kohalikke ettekandeid ja õpilaste laulupäevi. Tegevushoo vähenemise üheks põhjuseks oli nähtavasti ka köster P. Südame Ansekülast lahkumine 1867.

Ometi oli Körber säärasegi ulatuse saavutanud tegevusega oma hingekarjase ülesandeid laialt avardanud ning sisustanud, ja võime koos Arroga väita, et Sõrve lauluaeg kuulub meie muusikaajaloo ilusaimate lehekülgede hulka.

A. VINKEL

Ainult hästi haritud põld annab kõrget saaki.

Ärge unustage jalutamist!

Jalutamine on kahtlemata elu meeldivamaid tegevusi. Ei vist kellelgi ole lausuda sõnakestki jalutamise vastu. Hämmastama pänev on ainult see, et nii vähe kõnealdse jalutamise kasust, selle otsesest vajalikkusest.

Kas on keegi vaevunud propageerima jalutamist selleks, et viia seda kosutavat eneseavaldust laiemaisse hulkadesse? Kas on jalutamise kohta korraldatud selgitavaid loenguid, populariseerivaid raadiosaateid, näidatud kulturfilme? Ei vist. Kes on kirjutanud jalutamisest artikleid? Harvad üksikud valgustatud vaimud. Ja valjul häälel jalutamise hüvedest rääkimas ei ole ma kuulnud ainustki inimest.

Ometi on jalutamine hõlpsamini kättesaadav meelelahutus, olles samaaegselt sport, lõbustus ja seiklus. Ent jalutuskäigult neasnud individ pomiseb kitsijale ainult tuimalt: „Käisin kõnd'mas." Mis näitab, et isegi jalutamise mõiste on üldiselt ebaselge.

Mina igal juhul ei ole kunagi kuulnud laia, teadmatuses viibiva massi hulka. Jalutamise suhtes on mu seisukoht olnud alati tähtselge. Kas olen ebaõigilaselt selle jätnud ainult enda teada! Targa meie sõnade järgi võib ka hilinenult püüda oma viga parandada. Ja eks ole juhtiv selgitustöö lõpuks moodsa ajakirjanduse ülks ülesandeid.

Lühidalt: jalutamine füüsilise toiminguna uuendab inimese välist kesta; jalutamine hingelise puhastusena annab koorukerse uue sisu. Ei eksi see, kes nimetab jalutamist uueks sünniks. Otse imetleb aga, kui kergesti on igaühel võimalik uuesti sündida. Ja kes ei tahaks oma elu alustada uuesti, jälgides parema inimesena uusi teid. On vaja väikest tahtmist, pisut ettevõtlikust, kübeke hoovõtmist. Tulemus — uus väljaanne teist enesest.

Jalutamise pingutus ei väsita kunagi ülelilla, nagu rekordsport. Ta ei jäta ka tülikaid energiavarusid, milledest ei jätku mileskski, aga mis ometi teevad rahutuks. Jalutamine ergutab seedimist, korraldab südametegevust ja teritab meeli. Kõnelemata jälalihaste tugevnemisest, kaelahoiaku paranemisest ja õhumassaazhist jumele. Ei mingit kulukat arstiravi teie kehalistele defektidele.

Väike sellest. Jalutamise toime hinngeellu on imeväärne. Vana kest saab uue sisu. Jalutaja juures ärgu kõnelgu dagu mingist sisemusest või sisimast. See oleks väär. Temal on tuum.

Vaimne uuestisünd, hingeline tasakaal ja eluoptimism uuenenud kehas — kõik need on saavutatavad jalutamisega. Kuidas tuul peletab peast kõik tüütud kordusmõtted, sinna jääb tühi ruum. Uudistavi silmi vaatled maailma ja näeksid kõike nagu esmakordselt. Justkui talvine vasikas kevadisel karja väljalaskmisel.

Muidugi võidakse esitada loendamatuid vabandusi ja vastuväiteid. Alles ühel päeval kurtis hea sõber hallide juuste üle. Soovitasin talle jalutamist kui ainsat pääseteed. Ei, tema ei saavat, tal ei olevat vihmamantlit ja iga päev sajab. On see mingi paikapidav argument! Ega ilm stüüdi ole, kui teil puudub vihmamantel. Või jälle vabandatakse ajanappusega. Mitte aeg, vaid tahe puudub. Tahe saada uueks inimeseks. Aega on alati küllalt, kogu elu on lõpuks ju ainult aeg.

Ettekäändeid juba leidub. Kellele ei meeldi jalutada üksi — ja ei leiduvat sobivat kaaslast. Teised seevastu taandduksidki jalutamisel kõrki üksindusse, aga vastuvoorivad tuttavad ei väsi pärimast: „Kuidas käsi käib? Mis uudist?" Ent milleks on siis inimesel silmad. Hajameelne jalutaja lihtsalt ei näe tuttavaid.

Tugev iseloom ei lase end jalutamisel milleskki hälirida. Kui mina jalutada tahan, ei tähenda kas või terve maailma vastuseis midagi. Armastan jalutamist juba tema enese pärast igal aasta- ja kellaajal, igasuguse ilmaga ja igal pool. Inetult skeptilised väited, nagu püüaks mõni inimene võimalikult ruttu ühe katuse alt teise alla pääseda, on täielik laim.

Aga olen alati valmis isikliku eeskujuga jalutamise levitamisele lisandama oma panuse. Ja et kord ometi kaotada oma sõprade nägudelt kahteleva iroonia ilme (ärge kunagi koostage oma sõpruskonda umbusklikest inimestest!), olin valmis tegudeks.

Sõnaga, organiseerisin pühapäevase jalutuskäigu. Otsustasin oma sõpradele õpetada jalutamise kunsti ja ühel hoobil kaotada nende kahtluse. Olgu ilm milline tahes, manitsesin neid, ärgu tehku nad enesele häbi rahetera või vihmapiisa kartmisega.

Laupäeval uinusin meeldivas ootuse ärevuses. Pühapäeval ärkasin õnnelikuna: täna läheme jalutama. Igatsevalt pöörasin näo kevadhommiku poole akna taha, mida mööda valgusid alla vihmavee kibemed. Mõnusalt tõmbasin teki üle pea. Mul oli vihmamantli tasku rebenenud. Ja kes vihmase ilmaga jalutama läheb!

Poole tunni pärast oli uduvihm lakanud. Uurisin oma kalosside seisukorda. Auku just ei olnud, aga ühes kohas oli tald kulunud. Kalossidega ei ole pealegi mugav jalutada.

Veerand tunni pärast oli päike tänavad kuivatanud. Aga ilm paistis tuuline olevat. Kevadtuul on salakaval, puhub nohu ninasse, ilma et arugi saaks. Kübar ka sellise ilmaga peas ei püsi.

Ei, mõtlesin. Pühapäev on ainuke päev, mil sul on aega iseenese jaoks. Äripäeviti on alati nii hirmus kiire. Aega on ju nii vähe. Raiska seegi kasin puhkehetk tuluta kõmpimisele, väsitab muidugi koledasti. Ilusat ilma võib ka toas nautida.

Väljast kuuldus hääli. Kui ukse avasin, valgus mu tuppa värsket aasalõhna ja kari punapõselisi ja särava. silmalisi inimesi. Mu sõbrad olid jalutuskäigult tagasi tulles otsustanud mind magamast äratada.

Kuldas küll jalutamine inimestesse õilistavalt mõjub. Kui ma koos oma külalistega kiitsin jalutamise hüvesid, mind otse liigutas nende osavõtlikkus ja õrnus. Kaastundlikult pärisid nad, kas ma vahest liiga vähe ei ole magada saanud või kas nad viimati liiga palju külma õhku mu tuppa kaasa tõid.

Tõesti, jalutamisest kõneldes jääb mul alati sõnadest puudu.

Takjas

Mehhikos avastatud viiekordsed püramiidid

Pärast seda, kui Argentiinast teatati hiljuti enne-Kolumbuse-aegse linna avastamisest, on nüüd kaevamistel troopikavöös, Mehhiko osariigis Campeches, Guatemala piiri ääres avastatud viiekordne püramiid, mis osutab teatavat sarnasust kunstiajalooliste mondmentidega, nagu tigukarbikujulise Chicheni torniga. Võib oletada, et siin on tegemist päikesetempliga. Nagu Mehhiko rahvusmuuseumi direktor teatab, oli Atzna küla, mille läheduses teostati kaevamisi, 7. saj. suur linn. Praegu jätkatakse selles ümbruses kaevamistöid kahekordse agarusega, sest võib loota, et avastatakse veelgi varemeid Kesk-Ameerika õitseajast.

Rooma urnhauad Odenwaldis

Vanade rooma kindlustuste võrgus leiti Odenwaldis rooma sõdurite haudu, nimelt Erbachi krahvkonna piirides. Hauad asusid alati teede läheduses, mis kindlusi ühendasid. Haudade väliskate koosnes tooreist murdkividest, mis moodustasid 1,50 kuni 1,80 m kõrge ümmarguse künka 6—9-m läbimõõduga. Haudade sisemuses leidus nelinurkne müüritud ruum, mille pind oli tuhaga kaetud. Haudade läheduses võis alati kohata põletuskünga. Müüritud ruumis leiti rooma urnide kilde, osalt väga peenest savist. Sellest võis järeldada, et mõnes hauas oli asunud 20 ja enam urni. Samuti oli igas hauas inimkonte. Põletuskünkal leidus ainult süsi, mis asusid mullaga kaetud kihtides. Ilmselt oli siin korduvalt eri aegadel laipu põletatud. Nii tõusis põletuskoht pikkamööda künkaks. Oletatakse, et neis hauakambrites hoiti alal umbes 7000 surnu tuhka.

50 AASTAT AKADEEMILIST RAAMATUKAUPLUST

Helsingi Stockmanni kaubamajas asuva Akadeemilise Raamatukauplus asutamisest möödus hiljuti 50 aastat. Akadeemiline Raamatukauplus asutati 1893. aastal Gösta Brandesi ja Alvar Renqvisti poolt ja see on suurim sellelaadiline raamatukauplus Skandinaavia mail. Ühes prof. Hirni juubelikirjutises tõstetakse eriti esile Akadeemilise Raamatukaupluse kultuurilist tähtsust. Akadeemilise Raamatukaupluse teeneks pole mitte üksnes välismaiste raamatute — eriti teaduslike teoste—levitamine Soomes, vaid ka soome kirjanduse levitamine välismaal. Esmajoones tuleks muidugi meenutada Akadeemilise Raamatukaupluse teeneid väiksemate provintsikaupluste varustamise tsentraliseerimise näol.

Väljaandja „EESTI AJALEHT"
Peatoimetaja E. WOLKE
Trükikäitis „POSTIMEES" Tartus